

TOPLUM VE SİYASET
FELSEFESİ DERNEĞİ

ANKARA
ÜNİVERSİTESİ
DİL ve TARİH-COĞRAFYA
FAKÜLTESİ
FELSEFE BÖLÜMÜ

4.

ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ
SEMPOZYUMU

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

TARİH: 05 - 06 ARALIK 2019

YER : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi
Farabi Salonu - Ankara

ttsfd.org/sempozyum
e-mail: sempozyum@ttsfd.org

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

5-6 Aralık 2019

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Farabi Salonu
Ankara

Editör

Doç.Dr. Eray YAĞANAK (Mersin Üniversitesi Felsefe Bölümü)

ISBN: 978-605-68957-3-9

Sertifika No: 42447

Bildiri özetlerinde yer alan her türlü görüş ve düşünceye dair sorumluluk bildiri yazarına aittir.

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Yayınları
İhsaniye Mah. 4932 Sok. Emel Apt. 21/ A Akdeniz MERSİN

Web adresi: <http://ttsfd.org/sempozyum>
e-posta adresi: sempozyum@ttsfd.org

Aralık 2019

İÇİNDEKİLER

DÜZENLEME KURULU

Sempozyum Onursal Başkanı
Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanları
Düzenleme Kurulu Üyeleri

BİLİM KURULU

TEŞEKKÜR

SEMPOZYUM PROGRAMI

BİLDİRİ ÖZETLERİ

Hannah Arendt’de İnsanın Kimlik Sorunu ve Şiddet.....	1
Yeliz ARSLAN	
Çağdaş Siyaset Felsefesinde Adalet Sorunu.....	4
Seyit COŞKUN	
İmparatorluk’tan Meclis’e Hardt ve Negri’de Siyasal Özne Tartışması.....	6
Yavuz YILDIRIM	
Cicero’nun Siyaset Felsefesinde Doğal Hukuk ve Karma Anayasa.....	9
Veli URHAN	
Aristoteles’te Siyaset Felsefesi Bakımından Mutluluk Kavramına Bir Bakış: Ahlak, Eğitim ve Siyaset İlişkisi.....	11
Ebru AYDIN ÇAĞLIYAN	
J.J. Rousseau’nun Uygar Toplum Analizi 21. Yüzyılda Geçerliliğini Korumakta mıdır?.....	13
Sedat BİNGÖL	
Alain Badiou’nun Düşüncesinde Devlet ve Siyaset.....	16
Zeliha DIŞCI	
(Neo)Liberalizm Ve Kapitalizm İlişkisini Marx ve Foucault ile Yeniden Düşünmek.....	18

Ceyhun GÜRKAN	
Hakikat ve Demokrasi: Ethopoietik Bir Politika İçin Taslak.....	20
Efe BAŞTÜRK	
Bir Düşünme Biçimi Olarak Aydınlanma Kavramını Yeniden Ele	
Alma Olanığı.....	23
İsmail SERİN	
Postmodernite ve Hoşgörü.....	25
Abdüllatif TÜZER	
Hedonizm, Tercih Kuramı ve İdeal Kuram Arasında Kadınların Kendi	
Kaderini Tayin Hakkı.....	27
Sibel KİBAR	
Spinoza Felsefesinde Tutku ve Özgürlük.....	30
Naciye ATIŞ & Merve SEZGİNEL	
Hegel'in Erken Dönem Metinlerinde Toplum, Ahlak ve Siyaset.....	32
Doğan GÖÇMEN	
Modern Felsefede Aklın Kurnazlıkları: Durum ve İmkânlar.....	33
Ziya DİNÇSOY	
Birey-Devlet İlişkisi: Sofistlerin Physis'i ve Rousseau'nun Doğa Durumu.....	35
Rezzan AYHAN TÜRK BAY	
Nietzsche'nin Tarih Anlayışının Tarihsel, Tarihdışı ve Tarihüstü Kavramları	
Bağlamında Bir Değerlendirmesi.....	37
Soner SOYSAL	
Siyaset ve Etik Bağlamında Machiavelli'nin Düşüncesinde Amaç - Araç	
İlişkisi.....	39
Muhammed Akif YALÇIN	
Hannah Arendt'in Siyaset Felsefesinin Güncelliği.....	42
İtr GÜNEŞ	
Teorinin Pratik İmtihanı: Frankfurt Okulu ve Öğrenci Hareketi Üzerine.....	44
Muharrem AÇIKGÖZ	
Reform, Devrim, Anarşi: Epistemolojinin Görünmeyen Yüzü.....	47
Ömer Faik ANLI	
Hannah Arendt'in Totaliteryan Sistem Teorisini Franz Kafka'nın "Ceza	
Sömürgesi"nden Okumak.....	49
Tuğba YAZICI	
"Sahihliğin Tiranlığı": Şeffaflık Toplumlarında Siyasetin Hali.....	51
Doğancan ÖZSEL	
İdeoloji ve Öznellik.....	53
Ali KAYA	
Leo Strauss'un Siyaset Felsefesinde Platon'un Devlet Felsefesinin Etkisi.....	55
Ülker ÖKTEM	

Liberalizmin Mutat Ütopya Alerjisine Karşı Blochçu Bir Eleştirel	
Şerh Denemesi.....	57
Barış AYDIN	
Aydınlanma Öncesi ve Sonrası Toplum Bilimleri ve Siyaset.....	59
Esad ÇETİN	
Her Yer Gözetim Mahallî: Panoptik Toplumun Eleştirisi.....	62
Emine CENGİZ	
Ontolojiden Politikaya: Olay-Özne-Hakikat.....	64
Gökhan ORHAN	
İletişim Mutabakatı ve Hakikat Siyaseti.....	66
Ahmet EKER	

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

DÜZENLEME KURULU

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Ertuğrul Rufayi TURAN, Ankara Üniversitesi

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanları

Eray YAĞANAK, Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Başkanı; Mersin
Üniversitesi

Gülben SALMAN, Ankara Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Pakize ARIKAN SANDIKCIOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Aysun AYDIN, Düzce Üniversitesi

Selma AYDIN BAYRAM, ODTÜ

Fulden İBRAHİMHAKKIOĞLU, ODTÜ

Aret KARADEMİR, ODTÜ

Sibel KİBAR KAVUŞ, Kastamonu Üniversitesi

Eray YAĞANAK, Mersin Üniversitesi

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

BİLİM KURULU

Çetin BALANUYE
Akdeniz Üniversitesi

Işıl BAYAR BRAVO
Ankara Üniversitesi

Hamdi BRAVO
Ankara Üniversitesi

Erdal CENGİZ
Ankara Üniversitesi

Hatice Nur ERKIZAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Cihan ERTAN
Düzce Üniversitesi

Kurtul GÜLENC
Mimar Güzel Sanatlar Üniversitesi

Ahmet Umut HACİFEVZİOĞLU
Nişantaşı Üniversitesi

Nazile KALAYCI
Hacettepe Üniversitesi

Ekin KAYNAK İLTAR
Akdeniz Üniversitesi

Funda NESLİOĞLU SERİN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Güncel ÖNKAL
Maltepe Üniversitesi

İhsan Berk ÖZCANGİLLER
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Şahin ÖZÇINAR
Akdeniz Üniversitesi

Utku ÖZMAKAS
Uşak Üniversitesi

Barış PARKAN
ODTÜ

İsmail SERİN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Harun TEPE
Hacettepe Üniversitesi

Halil TURAN
ODTÜ

Saniye VATANSEVER
Bilkent Üniversitesi

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

TEŞEKKÜR

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü iş birliğiyle 05-06 Aralık 2019 tarihlerinde düzenlenen 4. Ulusal Çağdaş Siyaset Felsefesi Sempozyumu'na destek veren Felsefe Bölümü Başkanı Sayın Prof. Dr. Ertuğrul R. TURAN'a, Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Gülben SALMAN SHORES'a, sempozyum sürecinin tüm akademik ve teknik aşamalarında desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen Dr. Selma AYDIN BAYRAM'a, Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği'nin yönetim kurulu üyelerine, sempozyuma bildirimleri ile katılan konuşmacılara ve sempozyumda sunulmak üzere gönderilen bildiri özetlerinin değerlendirilmesi sürecinde hakemlik yaparak sempozyuma katkı sağlayan değerli Bilim Kurulu Üyelerine teşekkür ederim.

Doç. Dr. Eray YAĞANAK

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Başkanı

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

SEMPOZYUM PROGRAMI

5 ARALIK 2019, Perşembe Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu	
09:00-09:30	Açılış Konuşmaları <ul style="list-style-type: none">● Ertuğrul Rufayi Turan - Sempozyum Onursal Başkanı● Gülben Salman - Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı
09:30-10:45	Oturum Başkanı: Eray Yağanak - Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Hannah Arendt’de İnsanın Kimlik Sorunu ve Şiddet Yeliz Arslan - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Çağdaş Siyaset Felsefesinde Adalet Sorunu Seyit Coşkun - Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü● İmparatorluk’tan Meclis’e Hardt ve Negri’de Siyasal Özne Tartışması Yavuz Yıldırım - Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
10:45-11:00	Çay/Kahve Molası
11:00-12:15	Oturum Başkanı: Selma Aydın Bayram - Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Cicero’nun Siyaset Felsefesinde Doğal Hukuk ve Karma Anayasa Veli Urhan - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Aristoteles’te Siyaset Felsefesi Bakımından Mutluluk Kavramına Bir Bakış: Ahlak, Eğitim ve Siyaset İlişkisi Ebru Aydın Çağlıyan - Hacettepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü● J.J. Rousseau’nun Uygar Toplum Analizi 21. Yüzyılda Geçerliliğini Korumakta Mıdır? Sedat Bingöl - Mardin Artuklu Üniversitesi, Felsefe Bölümü
12:15-13:15	Öğle Arası
13.15-14.30	Oturum Başkanı: Aret Karademir - Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Felsefe Bölümü

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

	<ul style="list-style-type: none">● Alain Badiou'nun Düşüncesinde Devlet ve Siyaset Zeliha Dişçi - Kafkas Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü● (Neo)Liberalizm ve Kapitalizm İlişisini Marx ve Foucault ile Yeniden Düşünmek Ceyhun Gürkan - Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü● Hakikat ve Demokrasi: Ethoploietik Bir Politika İçin Taslak Efe Baştürk - Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
14:30 -14:45	Çay/Kahve Molası
14:45-16:00	Oturum Başkanı: Aysun Aydın - Düzce Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Bir Düşünme Biçimi Olarak Aydınlanma Kavramını Yeniden Ele Alma Olanığı İsmail Serin - Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe Bölümü● Postmodernite ve Hoşgörü Abdüllatif Tüzer - Muş Alparslan Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Hedonizm, Tercih Kuramı ve İdeal Kuram Arasında Kadınların Kendi Kaderini Tayin Hakkı Sibel Kibar - Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü
16:00-16:15	Çay/Kahve Molası
16:15-17:45	Oturum Başkanı: Erdal Cengiz - Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Spinoza Felsefesinde Tutku ve Özgürlük Naciye Atış & Merve Sezginel - Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Hegel'in Erken Dönem Metinlerinde Toplum, Ahlak ve Siyaset Doğan Göçmen - Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü● Modern Felsefede Aklın Kurnazlıkları: Durum ve İmkânlar Ziya Dinçsoy - Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

6 ARALIK 2019, Cuma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu	
09.30- 10.45	Oturum Başkanı: Remzi Demir – Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Birey-Devlet İlişkisi: Sofistlerin Physis'i ve Rousseau'nun Doğa Durumu Rezzan Ayhan Türkbay – Pamukkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü● Nietzsche'nin Tarih Anlayışının Tarihsel, Tarihdışı ve Tarihüstü Kavramları Bağlamında Bir Değerlendirmesi Soner Soysal – Süleyman Demirel Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Siyaset ve Etik Bağlamında Machiavelli'nin Düşüncesinde Amaç – Araç İlişkisi Muhammed Akif Yalçın – Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
10:45-11:00	Çay/Kahve Molası
11:00-12:15	Oturum Başkanı: Murat Çelik – Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Hannah Arendt'in Siyaset Felsefesinin Güncelliği İtir Güneş – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Teorinin Pratikle İmtihani: Frankfurt Okulu ve Öğrenci Hareketi Üzerine Muharrem Açıkgöz – Gaziantep Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Reform, Devrim, Anarşi: Epistemolojinin Görünmeyen Yüzü Ömer Faik Anlı – Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü
12:15-13:15	Öğle Yemeği
13.15-14.30	Oturum Başkanı: Işıl Bayar Bravo – Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Hannah Arendt'in Totaliteryan Sistem Teorisini Franz Kafka'nın "Ceza Sömürgesi"nden Okumak Tuğba Yazıcı – Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü● "Sahihliğin Tiranlığı": Şeffaflık Toplumlarında Siyasetin Hali Doğancan Özsel – Munzur Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü● İdeoloji ve Öznellik Ali Kaya – İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

	Yönetimi Bölümü
14:30-14:45	Çay/Kahve Molası
14:45-16:00	Oturum Başkanı: Hamdi Bravo - Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Leo Strauss'un Siyaset Felsefesinde Platon'un Devlet Felsefesinin Etkisi Ülker Öktem - Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Liberalizmin Mutat Ütopya Alerjisine Karşı Blochçu Bir Eleştirel Şerh Denemesi Barış Aydın - Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetim Bölümü● Aydınlanma Öncesi ve Sonrası Toplum Bilimleri ve Siyaset Esad Çetin - İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Felsefe Bölümü
16:00-16:15	Çay/Kahve Molası
16:15-17:45	Oturum Başkanı: Pakize Arıkan Sandıkçıoğlu - İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Felsefe Bölümü <ul style="list-style-type: none">● Her Yer Gözetim Mahallî: Panoptik Toplumun Eleştirisi Emine Cengiz - Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Felsefe Bölümü● Ontolojiden Politikaya: Olay-Özne-Hakikat Gökhan Orhan - Mardin Artuklu Üniversitesi, Felsefe Bölümü● İletişim Mutabakatı ve Hakikat Siyaseti Ahmet Eker - Ankara Üniversitesi, Gazetecilik Bölümü
17:45-18:00	Kapanış Konuşması <ul style="list-style-type: none">● Eray Yağanak - Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Başkanı

BİLDİRİ ÖZETLERİ

HANNAH ARENDT'DE İNSANIN KİMLİK SORUNU VE ŞİDDET

Yeliz ARSLAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Felsefe Bölümü

yelizars4@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Şiddet, İnsan Hakları, Aidiyet, Kimlik, Siyaset

İnsanlık, şiddeti kendi ilerlemesinin bir aracı olarak kullandığından beri şiddetin tanımına ilişkin çeşitli sorunlar, haliyle sorular oluşmuştur. Dolayısıyla tanımlanması zor hale gelen bu eylemin sömürülmesi muhtemeldir ve savunulmaya da ihtiyaç duyar kimilerince, ironik olsa bile. Hannah Arendt ise şiddetin siyaset arenasındaki yerini yeniden ele alır. Çağının insanlık adına yapılan bir sınavdan hezimete uğrayarak çıktığını dile getirir. İnsanlık dışı ve önyargılı düşünceler huzmesi de eşlik edecektir bu yıkıma. İnsanlık onuru, Arendt'in zamanında olduğu gibi yerle bir edilmeye devam edilmekte, hatta eğitim bile şiddeti gidermeye yetmemektedir. Eğitimin şiddeti giderdiğine dair istisnalar çarpıcı, hatta şaşılacak ölçüde yanılmaktadır araştırmacıları. Belli ki yüzyılların paradigmalarının değişkenliğine rağmen şiddetin takipçilerinin değişmemesi, problematiğin felsefi bir içeriğe dönüşmesini açıklamaktadır. İşin trajikomik yanı ise, Arendt felsefesinin aksine, şimdilerde Arendt'in etnik kökeninin koruyucusu niteliğinde olan İsrail Devleti'nin devletlerarası hukuka aykırı, aşırı şiddete dönük kararlar alıp uygulamış olmasıdır. Asimile ederek kimlik ya da aidiyet karmaşasına sürüklemeyi bir disiplin haline getirmek, insanın doğası gereği şiddete meylini ise kendini koruma gereksinimine bağlamak, alaşağı edilmiş insan hakları ve adaletten başka bir şey değildir maalesef. "Egemen, olduğu her yerde insanın özünü yıkmıştır." diyen Arendt totalitarizm eleştirisi yaparken, günümüz kimlik arayışında ait olduğu toprakların

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

elinden alınmasına göz yummayan insanların maruz kalacağı şiddeti öngörmüştür başka bir açıdan. Bu bağlamda hiçbir şey rastlantı değildir siyasette, her şeyin bir nedeni vardır ama buna inanmamak, en masum şekliyle inkâra girer. Haliyle siyasette, ulusların birbirlerine yaptığı kötülüğün sıradanlaşması ve şiddetin araç olarak kullanılması üstünlük kurma mekanizmasının işlevsel olmasını sağlar. Fakat bu, masumiyet karinesine, savaş hukukuna, adaletin tecellisine hiçbir katkı sağlamaz Arendt'in düşüncesinde.

Tüm bunların ışığında ve daha fazlasında; Siyasi düşüncenin ve eylemin, insan haklarının korunmasına dönük çabalara, her geçen gün daha da ihtiyacı vardır. Çünkü asimilasyon insanların kimliğini, rekabet ise insanların esas gereksinimlerini göz ardı eder. Ayrıca siyaseti ve hayata dair kaygılarımızı, istenilen, dayatılan şekle sokar. Aynı zamanda yıkımın hayrının insanlığa olmadığı gibi doğaya da dokunmadığını şimdilerde de görmekteyiz. Dahası Hannah Arendt baştan kaybedilen bir savaşın varlığını, emperyalizm içinde kalmış ulus devletlerinin çabasını orantısız güce bağlar. Şüphesiz önemli olan “yerindelik” tir ama “aşırılık” şiddet ve kimlik ekseninde fazlasıyla sirayet etmiştir siyasete. Çünkü yıkmak ve akabinde yeni bir güç yaratmak daha güvenli bir ortamın varlığının işaretidir ve “Ancak yok ettiğimiz şey sonsuza dek bizindir.” düsturu söz konusudur artık. Şiddetin insanlık onurunu yıkmaya ve kimlik ya da aidiyet duygusunu hala yok etmeye çalışması ama başaramaması da bundandır. Arendt aslında siyaset alanında eylemin önemini vurgulayarak, şiddetin siyaseti getirdiği noktayı eleştirir ve yeniden yapılandırır. Böylece insanın siyasette yeniden konumlandırılmasına ve hak ettiği saygınlığı kazanmasına yardımcı olmak ister, takipçileri de bu zihniyette kendisine katılmaktadır. Netice itibariyle metinde irdelenmek istenilen; ele alınan şiddet konusunun ve oluşturulan kimlik ve aidiyet kavramlarının, Arendt'in insan haklarına bakışında etkili olduğudur. Ayrıca şiddet algısının dönemsel olarak değişkenlik göstermesinden dolayı, insana ve Arendt'in eylem alanı olarak gördüğü siyasete etkilerinin nasıl da yön değiştirdiğidir.

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

KAYNAKÇA

- Altenbernd Johnson, P. (2013). *Arendt Üzerine* (1. Baskı), Ankara: Sentez Yayıncılık
- Arendt, H. (2018). *İnsanlık Durumu* (9. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2017). *Geçmişle Gelecek Arasında* (6. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2016). *Totalitarizmin Kaynakları/1 Antisemitizm* (6. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2016). *Totalitarizmin Kaynakları/2 Emperyalizm* (5. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2017). *Totalitarizmin Kaynakları/3 Totalitarizmin* (2. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2014). *Şiddet Üzerine* (7. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2017). *Devrim Üzerine* (2. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H. (2017). *Kötülüğün Sıradanlığı Adolf Eichmann Kudüs'te* (4.baskı), İstanbul: Metis Yayınları
- Arendt, H. (2018). *Zihnin Yaşamı* (1.Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları
- Arendt, H., Dworkin, R., Habermas, J., Galtung, J., King, M.L., Rawls, J., Sraner, H., Thoreau, H.D., Coşar, Y (çeviren)(2014). *Kamu Vicdanına Çağrı* (4.Baskı), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Aristoteles. (2014). *Politika* (16. Basım), İstanbul: Remzi Kitapevi
- Günel, H. (2015). *Hannah Arendt ve İnsanlığa Karşı Suçlar* (1. Baskı), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- Platon. (2016). *Devlet* (31. Basım), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Young-Bruehl, E.(2002). *Hannah Arendt Dünya Aşkıyla* (1.Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları

ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİNDE ADALET SORUNU

Seyit COŞKUN

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe
Bölümü

scoskun@ankara.edu.tr

Anahtar Sözcükler: Doğal hak/hukuk, Adalet, İyi Yaşam, Normatif İlke.

Adaletin doğası sorunu, Antik Yunan'dan itibaren çok sayıda felsefi yorumun konusunu oluşturmuştur. Çoğu açıklamalar, metafiziksel gerekçelere dayandırılır. Bu anlamda, adalet her zaman doğada mevcut olan bir düzen veya tanrısal köken olarak anlaşılmıştır. Ancak çoğu durumda, kamusal politik alandaki tartışmalar adalet kavramının retoriksel ifadelerin ötesine geçmez. Dolayısıyla adalet kavramına yönelik aşırı kullanım, onu boş ve anlamsız söz haline getirir. Bu nedenle, adalet kavramı, normatif yol gösterici konumunu yitirir.

Adalet kuramlarının klasik ayrımı, onun temelini doğal-hak/hukuk veya rasyonel hukuka dayanıp dayanmadığı sorusu temelinde yapılır. Doğal-hak öğretileri, adaleti ölçüt olarak insandan bağımsız, ama aynı zamanda zaman ve mekandan bağımsız geçerli olan ilkeden hareketle belirlerler. Böyle bir temel ilke, kozmolojik veya tanrısal olarak belirli bir düzeni ifade eder. Bu görüş, her şeyden önce Antik çağda (Platon, Aristoteles) ve Ortaçağda (Augustinus, Thomas von Aquinas) bulunmaktadır. Ortaçağdan Rönesans'a geçişle birlikte, dinsel ve etnik çoğulcu dünya anlayışlarını ortaya çıkışı, doğal-hak anlayışının, daha insan-merkezci (antroposentrik) bakış açısından, insanın içkin doğası/özü olarak anlaşılır. Buna uygun tasarımlar, Thomas Hobbes, John Locke ve Hugo Grotius ta bulunmaktadır. Aydınlanma döneminde, sözleşme kuramı temelinde Immanuel Kant'ın eleştirel rasyonel hukuka ilişkin çözümlenmeleri ve temellendirmeleri, daha sonraki normatif adalet anlayışları için biçimlendirici model olarak ortaya çıkar. Bundan

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

böyle, adalet sorunlarında yüksek bir otoriteye başvurmak yerine, içsel-dünyevi bir bilgi kaynağı aranılır. O halde, insan aklının özerkliği temelinde, adil ve adaletsiz bir eylem arasında ayırım yapılmalıdır. Dolayısıyla adalet temellendirmelerinde düşünürler, artık insanlar için kapsamlı, en yüksek iyiyi aramazlar. Bunun yerine, iyi ve adil-olan arasında felsefi bir ayırım ortaya konulur. Bu ayırım temelinde, ampirik ve normatif adalet temellendirilmeleri yapılır. Ampirik kuramlar, bağlamsal olarak iyiyi temele alan ve adalet araştırmaları deneyimine dayanan görüşler ortaya koymaya çalışırlar. Bu kuramlar, mantıksal argümanlardan türetilen ilkeler ortaya koymak yerine, pratik olarak toplumlardaki mevcut gerekçelerden hareket ederler. Normatif kuramlar ise, Kant'ın ödev-etiğinde veya dinsel buyruklarda olduğu gibi eylemin ilkesine (buyruklar, izinler, yasaklar) yönelik olarak bir belirlemeye yapmaya çalışırlar. Çağdaş felsefede, bu iki anlayışı uzlaştırma denemesi özellikle "iyi" karşısında "adaletin" önceliği temelinde, Rawls ve Habermas tarafından yapılmaya çalışılır. Bir diğer uzlaştırma çabası da, Hegelci tanınma kavramı temelinde "iyi"yi dikkate alan bir adalet anlayışından hareket eden Axel Honneth tarafından yapılmaya çalışılır. Bu bildiri, salt teorik temelde yapılan bu uzlaştırma çabalarının ve çözüm önerilerinin, pratikte ortaya çıkan adaletsizliklerin asıl nedenlerine odaklanmadığını ve bir biçimde bunların üzerini örttüğünü ve adalet sorununu asıl bağlamından koparttığını öne sürerek, sorunu tartışmaya açmayı amaçlamaktadır.

İMPARATORLUK'TAN MECLİS'E HARDT VE NEGRİ'DE SİYASAL ÖZNE TARTIŞMASI

Yavuz YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi
ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

yavuz.yildirim@ohu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Siyasal Özne, Küreselleşme, Kolektif Eylem, Neoliberalizm

Michael Hardt ve Antonio Negri'nin birlikte hazırladıkları İmparatorluk (2001), Çokluk (2004), Ortak Zenginlik (2011) ve Meclis (2019) kitapları, siyaset felsefesi açısından geçen 20 yıla damga vuran çalışmalar olmuştur. Toplumsal mücadele ile felsefi tartışmaları yeniden harmanlayan bu çalışmalar, pek çok kavramın yakın dönemde yeniden yorumlanmasını sağlamıştır. Emekten biyopolitikaya, halktan, sınıfa kadar farklı klasik düşünürlerin temellerini attığı meseleler, Hardt ve Negri'nin süzgecinden yeniden yorumlanmıştır. Böylece siyaset felsefesinde yüzyıl başında yeni bir hat açmışlardır. Felsefeyi yeniden siyasal tartışmanın içine çekme başarısı, onların dayandığı geniş zeminden kaynaklanmaktadır. Marx'ı Spinoza üzerinden, Deleuze ve Guattari'yi Foucault ile birleştirerek, ABD hegemonyasını Roma ve anayasa geçmişiyle analiz etmek, geliştirmeye çalıştıkları açılımların ana hatları ve sentez noktalarıdır. Bu çıkış noktaları ile ulaşmaya çalıştıkları genel çerçeve ise içkin kurucu öznenin yaratacağı yeni mücadele alanlarıdır. Özellikle değişimin taşıyıcısı siyasal öznenin nasıl kurulacağı ve nasıl eyleyeceği konusundaki önerileri, pek çok kesim tarafından tartışılmış, desteklenmiş veya eleştirilmiştir (Balakrishnan (ed.), 2003).

20 yıllık süreçte ortaya konan bu çalışma dizilerinin temel amacı, öncelikle küresel hegemonyanın Soğuk Savaş sonrası nasıl işlediğini anlamak ve ona

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

karşı toplumsal dönüşümü sağlayacak siyasal araçların analizini yapmaktır. Bu çalışma da temel olarak Hardt ve Negri'nin çalışmalarındaki siyasal özne boyutu incelenecektir. Bu öznenin en genel başlığı çokluktur. İkilinin çokluk olarak genelleştirdikleri, halk, sınıf ya da bireylerden farklı olarak kodladıkları özne, imparatorluk olarak tanımladıkları küresel hegemonyanın karşısında yeni bir dayanışma ağı kurarak bir ortak zenginlik yaratacak; bu oluş sürecindeki bir araya gelişlerde üretecekleri bilgi, deneyim ve pratiklerle de ağın içindeki öznelerin birbirinden öğrenecekleri ve bir mekana sabitlenemeyecek dinamik bir küresel hareket yaratacaklardır. Diğer bir deyişle onlar, egemen gücün aşkın yetkilerine karşı içkin gücün kendiliğinden, tekil ancak dayanışma içindeki öznelerine siyasal gücü devretmektedir. Bu soyut analizi küresel çapta gelişen toplumsal eylem, protesto ve hareketlerle bağlantısını kurarak somutlaştırmaya çalışmaktadırlar.

Özellikle son iki çalışmaları Ortak Zenginlik ve Meclis'te, modern siyasetin karşısında geliştirilecek alternatiflerin nasıl kurumsallaşacağına ve bunun hiyerarşik olmayan yollarına dair analizler ve öneriler sunmaktadırlar. Duyuru (2012) isimli, Arap Baharı süresinde yayımlanan daha dar kapsamlı kısa metinde de buna benzer bir teori-pratik ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Ancak önceki çalışmaları daha çok küresel sistemin geniş çaplı analizini yapmak ve bunu klasik bir Marksist analizin ötesinde başta Deleuze ve Guattari olmak üzere, Foucault gibi çağdaş ve Spinoza gibi klasik düşünürler üzerinden temellendirmektir. Bu süreçte yeniden yorumladıkları kavramların ne derecede tutarlı olduğu önemli tartışma konularından biridir (Tampio, 2009). Onlara yönelik eleştirilerin başında, kapitalizmin bu eleştirisini yaparken soyut emek ve ölçülemeyen değer teorisi gibi kavramları postmodernizmin doğruları üzerinde tutarlı olmayan ve kimi zamanda yanlış olduğu iddia edilen yorumlar üzerine bir yaklaşım inşa etmeleri gelmektedir (Cremen ve Roberts, 2011; Thompson, 2005). Bu eleştirilere karşı farklı zamanlarda yanıtlar veren ikili, kavramlarda bir kırılma yaratmak ve var olanın ötesinde potansiyel alternatifler üretme gayreti içinde olduklarının altını çizmektedir (Hardt ve Negri, 2001b; Brown ve Szeman, 2005).

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

Dolayısıyla bu çalışmada Hardt ve Negri ekseninde ilerleyen tartışmanın genel hattı aktarıldıktan sonra çokluk kavramı üzerinden önerdikleri, daha yakın tarihli metinlerde somutlaştırmaya çalıştıkları siyasal özne kurma çabalarını anlamak hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda da küreselleşme-karşıtı hareketten Arap Baharı'na, İşgal Et hareketinden Black Lives Matter'a kadar yakın dönemdeki kolektif eylemlerden çeşitli çıkarımlar yapılacaktır.

Kaynakça

- Balakrishnan, G. (ed.) (2003). *Debating empire*. London: Verso.
- Brown, N., & Szeman, I. (2005). What is the Multitude? Questions for Michael Hardt and Antonio Negri. *Cultural Studies*, 19(3), 372-387.
- Cremin, C., & Roberts, J. M. (2011). Postmodern left-liberalism: Hardt and Negri and the disavowal of critique. *Critical Sociology*, 37(2), 179-197.
- Hardt, M., & Negri, A. (2001a). *İmparatorluk*, (Çev. Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt M., & Negri, A. (2001b). Adventures of the Multitude: Response of the authors, *Rethinking Marxism*, 13(3-4), 236-243.
- Hardt, M., & Negri, A. (2004). *Çokluk*, (Çev. Barış Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, M., & Negri, A. (2011). *Ortak zenginlik*, (Çev. Efla Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, M., & Negri, A. (2012). *Duyuru*, (Çev. Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hardt, M., & Negri, A. (2019). *Meclis* (Çev. Akın Emre Pilgir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tampio, N. (2009). Assemblages and the multitude: Deleuze, Hardt, Negri, and the postmodern left. *European Journal of Political Theory*, 8(3), 383-400.
- Thompson, P. (2005). Foundation and Empire: A critique of Hardt and Negri. *Capital & Class*, 29(2), 73-98.

CİCERO'NUN SİYASET FELSEFESİNDE DOĞAL HUKUK VE KARMA ANAYASA

Veli URHAN

Prof.Dr.Veli Urhan, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

veliurhan@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Devlet, Siyaset, Doğal Hukuk, Karma Anayasa

M.Ö.106 yılında İtalya'nın Arpinum kentinde atlılar sınıfına mensup varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş bulunan Cicero hukuk ve felsefe öğrenimi gördükten sonra avukatlık yapmaya başlar; zamanla mesleğinin kendisine kazandırdığı ün sayesinde siyasal yaşama katılma olanağını bularak, M.Ö.63 yılında *populares* partisinden aday olmuş olan Catilina ile *optimates* partisinin adayı olarak konsüllük yarışına girer. Toplumsal çatışmaların ve iç savaşların çok yoğun olduğu bir dönemde yaşamış olan Cicero'nun Roma siyasal düşüncesinin en önemli isimlerinden bir olduğunda kuşku yoktur. M.Ö.45 yılında, bir köşeye çekilerek kendini daha çok felsefi düşüncelerini yazmaya adanmış olan Cicero, Caesar'ın öldürülmesinden sonra, kendi ölümüne de sebep olacak olan, Caesar'a karşı içinde tuttuğu öfkesini açığa vurur ve Marcus Antonius'un adamları da onu mâlikanesinde öldürüp kellesini *Forum Romanum'* da halka gösterirler.

Grek Felsefesinde önemli yeri olan, özellikle, Sokrates'in ve Stoacıların düşüncelerinin Roma halkı tarafından iyi bilinmesini, iyi anlaşılmasını ve hayata geçirilmesini isteyen Cicero, Roma'nın diktatörlükten kurtulup Cumhuriyete geri dönmesinin eski geleneklerin canlandırılması ve hayata geçirilmesi ile mümkün olacağını düşünür. Amacı cumhuriyetçi sistemi yeniden eski haline geri götürmek olan Cicero devletin esas itibarıyla sağlam bir hukuksal zemin üzerine kurulması gerektiğini düşünür. Devleti sadece rastgele bir araya toplanmış bir insan kitlesi değil de çoğunluğun bir yasa

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

birliği ve ortak çıkarı üzerinde anlaştıkları bir topluluk, bir halk unsuru olarak tanımlayan Cicero, insanların, Platon ve Aristoteles'in de düşündükleri gibi, bir araya gelmelerinin öncelikli nedeni zayıflıkları değil, doğalarından gelen birliktelik ve toplumsallık isteğidir, çünkü hiçbir insan bu hayatı yalnız başına yaşayabilecek güce ve yetkinliğe sahip değildir.

Cicero'nun, devlet görevi üstlenecek olanların dikkatlerinden uzak tutmamaları gerektiği konusunda, Platon'un önerdiği iki ilkedен birincisinin "toplumun ortak çıkarını her zaman kendi kişisel çıkarlarının üstünde tutmaları"; ikincisinin "toplumun sadece bir kısmını değil, tamamını kucaklamaya özen göstermeleri" olduğunu söyler. Devlet yönetimi, ona göre, "emanetçi görevi gibi kendilerine güvenilen emanetçilerin değil, emanet edenlerin yararına göre yapılandırılmalıdır". *Karma anayasa* konusundaki düşünceleri bakımından Platon'un ve Aristoteles'in yanısıra Polybios'un düşüncelerinden de etkilenmiş bulunan Cicero, bazı noktalarda Polybios'tan da ayrılır. Polybios karma anayasanın krala, aristokratlara ve halka ait olan üç gücün birbirini dengelediği bir anayasa olduğunu öne sürerken, Cicero için "üç yönetim biçiminin bir potada eritilip onlara özgü iktidar anlayışlarının dengelenmesi özgür halka layıktır ve eşitliğin, sürekliliğin güvencesidir".

Bu düşünceleriyle Cicero, bugün başkanlık sistemi olarak adlandırılan yönetim biçiminin ilk adımları olarak da değerlendirilebilecek olan, *karma anayasa* kuramıyla aristokratların daha ağır bastığı Cumhuriyet rejimini daha kabul edilebilir bulmakta, hem tabandan (*halktan*) hem tavandan (*komutanlardan*) gelebilecek baskılara karşı Cumhuriyeti savunmakta; konuyla ilgili görüşlerini sağlamlaştırmak için de Platon'un kaptan ve doktor metaforlarını kullanmaktadır. Genel anlamda, monarşi ve aristokrasilerde olduğu gibi, halkın tümüyle siyasal yaşamın dışında bırakıldığı sistemlerin uzun ömürlü olmadığını çok iyi bilen Cicero, siyasal yapı içerisinde halka belirli bir etkinlik verilmek suretiyle, onun devlet için bir tehlike olmaktan çıkarılacağını, sistemi benimseyip koruma altına alacağını, bundan kazançlı çıkacak olanın da sistemin işleyişini elinde bulunduran soylular sınıfının olacağını öne sürer.

ARİSTOTELES’TE SİYASET FELSEFESİ BAKIMINDAN MUTLULUK KAVRAMINA BİR BAKIŞ: AHLAK, EĞİTİM VE SİYASET İLİŞKİSİ

Ebru AYDIN ÇAĞLIYAN

Hacettepe Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Doktora Öğrencisi, Asistan
ebru.aydin7@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Siyaset, Doğru Yaşam, Mutluluk, Ahlak.

Bu çalışmada amacımız Aristoteles’in hocası Platon etkisinde geliştirdiği iyi ve doğru yaşam hakkındaki soruşturmasının nasıl ahlaki ve siyasi bir soruşturma haline geldiğini göstermektir. Bunun için ilkin kısaca Platon’un mutluluk anlayışına değinilecektir. Ardından Aristoteles’in bu konudaki tespitleri anlatılacak, ahlak ve siyaset arasındaki ilişkiden söz edilecektir. Nitekim o, meşhur kitabı *Nikomakhos’a Etik*’te ahlak ve siyaset konuları birbiriyle sıkıca ilişkilendirip öyle incelenmiştir. Aristoteles’in bu iki konuyu birlikte ele alması gayet bireysel görülebilecek mutluluk konusunun aslında siyasi ve toplumsal boyutlarına dikkat çekmektedir.

Aristoteles *Nikomakhos’a Etik*’teki ahlak araştırmasına her faaliyetin, her işin bir gayesi vardır diye başlar. Bunu da, her eylem ve tercihin bir iyiyi (agathon) arzuladığı düşünülür, şeklinde ifade eder (Aristoteles, 2009, s.9). Siyaset bir kentte söz konusu olabilecek bütün faaliyetleri kapsadığı için esas göz önünde bulundurulması gereken siyasetin amacının ne olduğudur. Siyasetin amacı “insan için iyi”dir. Aristoteles’e göre insan için iyi olan ve kent için iyi olan aynı şey olduğu için, kent için iyi olanın ne olduğunu araştırmak daha uygundur. Dolayısıyla insan için iyi olanın ne olduğunun araştırılması aslında bir siyaset araştırmasıdır. Bu araştırma yani siyaset araştırması aynı zamanda ahlak araştırmasıdır da. Aristoteles bu noktada her bilgi ve tercih iyiyi arzuladığına göre (yani bir gayesi olduğuna göre)

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

siyasetin gayesi ne olduğunu sorar (Aristoteles, 2009, s.11). Siyasetin nihai amacının mutluluk olduğu konusunda herkes anlaşmaktadır ancak mutluluğun ne olduğu konusu tartışma konusudur. Zira farklı yaşam tarzlarına göre “iyi” ve “mutluluk” anlayışı farklıdır.

Aristoteles farklı yaşam tarzlarının mutluluk anlayışını inceledikten sonra iyi konusunu detaylı olarak tartışır. Madem herkes iyiyi amaçlıyor bu iyinin genel olarak mahiyeti nedir? İnsani iyi nedir? Söz konusu iyinin insanın kendine özgü işiyle bir ilgisi var mıdır, gibi sorularla derinlemesine bir araştırma yapar. Bu bağlamda “mutluluk” ve “erdem” söz konusu siyaset araştırmasının vazgeçilmez unsurları olarak ortaya çıkmaktadır. Aristoteles’in erdem öğretisi ise doğrudan eğitim konusuyla bağlantılıdır. İşte bu çalışmada Aristoteles’in siyaset ve ahlak öğretisindeki doğru yaşam, iyi, erdem, eğitim, mutluluk ve adalet kavramlarının hangi bakımlardan ilişkilendirildiğini ortaya koymaya çalışacağız. Çalışmanın sonunda bir ahlak araştırması olan “mutluluk nedir?” sorusunun Aristoteles’in öğretisinde nasıl siyasi bir araştırmaya dönüştüğünü göstereceğiz.

KAYNAKÇA

Aristoteles (2009), *Nikomakhos'a Etik*. (Saffet Babür çev), Ankara, BilgeSu.

J.J. ROUSSEAU'NUN UYGAR TOPLUM ANALİZİ 21. YÜZYILDA GEÇERLİLİĞİNİ KORUMAKTA MIDIR?

Sedat BİNGÖL

Araştırma Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Felsefe Bölümü
sedatbingol2@gmail.com

Anahtar Kelimeler: J.J. Rousseau, Toplumsallık, Uygar Toplum, Eşitlik, Özgürlük

Toplumun temellerini incelemiş olan filozoflar-Hobbes, Locke, Rousseau-toplumsal düzenin nasıl kurulduğunun ve içinde yaşadıkları toplumun yapısının nasıl olduğunun bir analizini yapmışlardır. Jean-Jacques Rousseau, Dijon Akademisi'nin "bilimlerin ve sanatların gelişmesi ahlakın düzelmesine yardım etmiş midir?" sorusu üzerine kaleme aldığı Bilimler ve Sanatlar Üstüne Söylev adlı eserinde, bilimin ve sanatın insanları toplumsallaştırdığını ve toplumsallaşma nedeniyle de bireysel iradenin kaybolduğunu belirtir. Rousseau'ya göre, bilimin ve sanatın meydana getirdiği toplumsallıkla birlikte eşitliğin ve özgürlüğün olmadığı bir düzen yaratılarak insanlar köleleştirilir. İnsanın bilgilenmesinin ve aklının gelişmesinin ahlaksızlığı da doğurduğuna işaret eden Rousseau, uygar toplumun doğallıktan uzaklaşmış yapay ve köle ruhlu yığınlar meydana getirdiğini iddia eder. Uygar toplum, eşitliğin ve özgürlüğün olmadığı, toplumsallığın bireyselliğin üstünde yer aldığı bir kölelik düzeni yaratır (Rousseau, 2018a). Rousseau kendi çağına baktığı zaman, kendi doğallığından uzaklaşan, iki yüzlü, yapay, yozlaşmış, ahlaktan yoksun, özgürlükleri elinden alınarak köleleşmiş insanlardan oluşan bir yığınlar topluluğu görür. Rousseau'nun Söylev'de işaret ettiği üzere, bütün bu kötülükleri yaratan ise bilim ve sanatın neden olduğu toplumsallıktır.

Rousseau, *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliği Kaynağı* adlı eserinde ise uygar topluma ilk adımın mülkiyet yoluyla atıldığını iddia eder. Bu aynı zamanda

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

eşitsizliğe de ilk adımdır. “Bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip “*Bu bana aittir!*” diyebilen, buna inanacak kadar saf insanlar bulabilen ilk insan uygar toplumun gerçek kurucusu oldu” (Rousseau, 2018b:133). Rousseau açısından mülkiyet toplumsallığı doğurmuştur, toplumsallık ise eşitsizlik ve köleliğe yol açmıştır. Zengin ve fakir arasındaki sözleşme ve bu sözleşmeyle ortaya çıkan politik kurumlar ve yasalar ise eşitsizliği kurumsallaştırmıştır. Bu karşılıklı sözleşme ile ortaya çıkan politik kurumlarla birlikte doğal özgürlük yok olmuştur, mülkiyet ve eşitsizlik kurumsallaşmıştır ve bütün insan türü çalışmaya, köleliğe, yoksulluğa ve sefaletle boyun eğmiştir. Böylece birey, toplumun ve devletin kölesi durumuna gelmiştir.

Söylev’de ve Eşitsizliğin Kaynağı’nda çağındaki bütün kötülüklerin sebebi olarak toplumsallığı gösteren Rousseau, *Toplum Sözleşmesi’nde* bu fikrini değiştirmiş gibi görünmektedir. Ona göre, “toplum düzeni bir haktır ve tüm öteki hakların temelidir” (Rousseau, 2008: 57). *Söylev’de* toplumsal düzenin insanı ahlaksızlaştırdığını ifade eden, *Eşitsizliğin Kaynağı’nda* ise eşitsizliğin kaynağı olarak toplumsal düzeni gösteren Rousseau, *Toplum Sözleşmesi’nde* toplumsal düzenin adaleti ve ahlaklılığı getirdiğini ifade eder. “Doğal yaşamdan toplumsal düzene geçiş insanı çok büyük ölçüde değiştirir, davranışlarındaki içgüdüünün yerine adaleti getirir, daha önce sahip olmadığı bir ahlak anlayışı getirir ona” (Rousseau, 2008: 71).

Rousseau *Toplum Sözleşmesi’nde*, uygar topluma geçişte yalnızca güç ya da zekadan kaynaklanan doğal eşitsizliğimizin yerine, ahlaki ve meşru olan bir eşitlik koyar. Devletin kendi üyelerinin ortak anlaşmasıyla kurulması insanda kökensel bir değişiklik meydana getirir, *Eşitsizliğin Kaynağı’nda* bu değişiklik, kötülük doğrultusunda atılan geri döndürülemez bir adım olarak değerlendirilir. Ancak *Toplum Sözleşmesi’nde*, uygar toplumun kuruluşu tam anlamıyla gerçekleştiğinde ortaya çıkacak değişimin asilleştirici ve yüceltici ruhu vurgulanır (Wokler, 2003: 91,92). Rousseau *Eşitsizliğin Kaynağı’nda*, yasaların ve politik kurumların toplumsallık tarafından ilk adımı atılan eşitsizliği kurumsallaştırdığını iddia eder. *Toplum Sözleşmesi’nde* ise, yasaların özgürlük getirdiğini dile getirir: “Kendimiz için koyduğumuz yasalara itaat etmek özgürlüktür” (Rousseau, 2008: 72).

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

Görüldüğü üzere, Rousseau'nun uygar toplum hakkındaki görüşleri zamanla değişmiştir. Biz kendi çağımıza baktığımızda Rousseau'nun tasvir ettiği hangi uygar toplum düzenini yaşamaktayız? Rousseau'nun *Söylev*'de iddia ettiği gibi bilim ve sanatlar 21. yüzyılda da bireysel iradeyi ortadan kaldırıp eşitliğin ve özgürlüğün olmadığı bir düzene sebep olmakta mıdır? *Eşitsizliğin Kaynağı*'nda altını çizdiği gibi yasalar ve politik kurumlar eşitsizliği kurumsallaştırıp adaletsizliğe yol açmakta mıdır? Ya da *Toplum Sözleşmesi*'nde ifade edilene benzer olarak günümüz toplumsal düzeni de adaleti, eşitliği ve ahlaklılığı güvence altına almakta mıdır? Ortak bir anlaşma yoluyla oluşturulan yasalar özgürlük getirmekte midir? Akıl gelişip yetkinleştikçe erdem ve ahlakın da geliştiği yönündeki tez doğru mudur? Bu bildirinin amacı, J.J. Rousseau'dan hareketle akıllara gelen bu sorularla yeni bir tartışma zemini yaratmaktır.

Kaynakça

Rousseau, Jean-Jacques, (2008), *Toplum Sözleşmesi ya da Siyaset Hukuku İlkeleri*, Çeviren: İsmail Yerguz, İstanbul, Say Yayınları.

Rousseau, Jean-Jacques, (2018a), *Bilimler ve Sanatlar Üstüne Söylev*, Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Rousseau, Jean-Jacques, (2018b), *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*, Çeviren: Rasih Nuri İleri, İstanbul, Say Yayınları.

Wokler, Robert, (2003), *Rousseau*, Çeviren: Cemal Atila, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.

ALAIN BADIOU'NUN DÜŞÜNÇESİNDE DEVLET VE SİYASET

Zeliha DİŞCI

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü.

zelihadisci@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Durum, Durumun Durumu, Siyasal Olay, Eksiltme Siyaseti, Eşitlik

Modern bir kurulum olarak devlet, hemen her düşünürün temas ettiği bir nosyondur. Bu durum kurumsal, meşru-sembolik şiddet tekeli olarak devletin tam anlamıyla kurulmadığı, on altıncı yüzyıldan devlet yapısının olgunlaştığı günümüze kadar böyledir. Düşünürlerin devlet nosyonuna gösterdiği büyük ilgiye bağlı olarak farklı yelpazedeki filozoflar tarafından değişik şekilde ele alınan devletin çeşitli tanımları oluşmuştur. Devleti tanımlamak, onu somutlaştırmak, sınırlarını belirlemek ve görünür hale getirmek açısından önemlidir. Peki tanımlanarak sınırları belirlenen bu nosyonu anlaşılır kılmanın siyaset açısından bir anlamı olabilir mi? Bu konuşmaya göre devleti tanımlayıp devletin nasıl işlediğini anlayarak devletin somutlaştırdığı ve izin verdiği yönetsel etkinliklerden farklı bir problem olarak siyaseti düşünmenin önü açılabilir. Düşünce tarihinde Platon'dan beri siyasetin yönetimle özdeşleştirildiği görülür. Oysa çağımızda farklı düşünürler tarafından hatırlatıldığı gibi, siyaset ve yönetim aynı şey değildir. Önerdiği kavram setiyle devleti yeniden tanımlayan Alain Badiou, devletten farklılaşan bir mesele olarak siyaseti düşünen filozoflardan biridir. Tanımlarıyla devletin alanını sabitlerken aynı zamanda devletin merkezi ve yönlendiricisi olmadığı bir siyaseti düşündüğü için bu çalışma açısından önem kazanır.

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

Badiou, devletin himayesinde olmayan, yani “özgürleştirici” etkinlikler açısından siyaseti sorunsallaştırır. İşte bu sebeple, bu konuşma bütün olarak Badiou’nun düşüncesine odaklanmak yerine, özgürleştirici siyaset fikri bağlamında Badiou’da devletin konumuna odaklanır. Devleti ve devlet etkinliklerinden özgür/farklı düşünüp davranma biçimi olarak siyaseti ortaya koymak amacıyla temelde iki bölüme ayrılır: Öncelikle Badiou’nun düşüncesinde devlete odaklanır ve bu bağlamda “durum”, “boşluk” ve “durumun durumu” kavramlarını ele alır. Badiou’nun devleti nasıl tanımladığını ve kavradığını ortaya koyarken düşünme şeklini de yansıtır. Konuşmanın ikinci kısmı ise devlet yapısından ve etkinliklerinden farklı, özgül bir mesele olarak siyasete odaklanır. Devlet ve siyasetin Badiou’da nasıl birbirinden farklılaştığı sorusunu doğrudan siyasetin anlamını düşünerek yanıtlar. Badiou’da yönetsel faaliyetlerden, yani devlet edimlerinden farklı olarak siyaset, devletin içinden devlete karşı bir etkinliktir. Devletin gücünü konsolide etmeyip, devletin yasasından özgürleştirir. Siyasetin devletten nasıl farklılaştığını düşünmede “eksiltme siyaseti”, “siyasal olay” nosyonları işlevseldir. Bu kavramlar eşliğinde devletin gücünü sabitleyen olaya devletin tepkisini açıklığa kavuşturma imkânı doğar. Devlette, siyasal birliğin işlevlerinde kesintiye uğrayış olarak siyaset devlet için sorun çıkarır. Devlet ile araya mesafe koymadan, yani devletin gezgin gücü ölçülmeden eşitlikçi siyaset belirmez. Sonuçta Badiou’nun düşüncesinde devlet ve siyaset üzerine odaklanan bu konuşma, Badiou’nun siyasete nasıl eşitlikçi ve özgürlükçü bir değer verdiğini gösterir.

(NEO)LİBERALİZM VE KAPİTALİZM İLİŞKİSİNİ MARX VE FOUCAULT İLE YENİDEN DÜŞÜNMEK

Ceyhun GÜRKAN

Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, Maliye Bölümü

cgurkan@politics.ankara.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Marx, Foucault, (neo)liberalizm, kapitalizm

Michel Foucault'nun 1970'lerin ikinci yarısında *College de France*'ta yönetimsellik ve biyopolitika üzerine verdiği dersler hem klasik liberalizmi ve neoliberalizmi anlamada yeni bir zemin oluşturdu hem de buna bağlı olarak ikisi arasındaki ilişkiyi kavramada özgün bir çerçeve sağladı. Foucault'nun konuya ilişkin temel çıkarımı (neo)liberalizmin hukuksal ya da siyasal bir ideoloji tanımına ve iktisadi politikaya indirgenmeden bir yönetsel akılsallık olarak kavranması gerektiği yönündedir. Doğal hukuk ya da insan haklarına dayalı hukuksal bakış açısının (neo)liberalizmi kavramadaki yetersizliği ya da yanlışlığı Foucault'yu farklı bir arayışa yöneltmiştir. Çalışma alanını bilginin arkeolojisinden etiğe doğru kaydırıldığı aralıkta iktidar ve yönetimsellik bağlamında ele aldığı (neo)liberalizm tarihsel bir iktidar ve yönetim ilişkisi olarak belirmiştir. Foucault 20. yüzyılda neoliberalizmin 18. yüzyıl klasik liberalizminden radikal kopuşunu bu bağlamda tespit etmektedir; ancak bu geçişin izleğini çıkarsa da söz konusu tarihsel değişimin aralığında doldurulması gereken 1870 ve 1930 aralığına denk gelen altmış yıllık bir boşluk vardır. Karl Marx'ın üretim ilişkileri bağlamında analiz ettiği kapitalist toplumsal formasyonun yapısını iktidar ve yönetim ilişkileri bağlamında Foucault açıklamış olsa da, klasik liberalizmin ve neoliberalizmin kapitalist ekonomi ile bağını indirgemecilik tehlikesi karşısında olsa gerek arka plana itmiştir. Foucault kapitalist ekonomi teorisini (neo)liberal iktidar ve yönetim ilişkilerinin temel dispozitifini olarak düşünmüş ve Max Weber, Joseph Schumpeter ve

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

ordoliberalleri izleyerek kapitalist ekonomi ile kapitalizm arasında bir ayrıma temellenen analiz geliştirmiştir. Marx'ın kapitalist ekonomi analizi ile yönetimsellik analitiğinin kesişimi bize Foucault'nun da görmediği 1980 sonrası finansallaşmış neoliberal kapitalizmin bütüncül bir resmini çıkartabilmektedir. 2008 krizi sonrası neoliberal yönetimselliğin temel bilgisi, iktidar/yönetim ilişkileri ve etik düzlemi finansallaşma bağlamında açıklanmak durumundadır. Finansallaşma hem Marx'ın kapitalist ekonomi analizinde hem Foucault'nun neoliberal yönetimsellik analizinde eksik ya da kayıp halkadır. Ancak iki düşünürün teorik ve analitik çerçevesi birlikte düşünüldüğünde 1980 sonrası gelişen ve 2008 krizi sonrası dünya ekonomisini ve siyasetini şekillendiren, antidemokratik eğilimleri serbest bırakan finansal neoliberal kapitalizmi anlamak için kapsamlı bir çerçeveye ulaşılabilmektedir. Çalışma Foucault'nun (neo)liberalizm ve Marx'ın kapitalist ekonomi analizlerini 1980'den günümüze dönüşüm gösteren neoliberal kapitalizmi anlamak için birlikte ele almaktadır ve bu yönde bir kuramsal ve kavramsal bir çerçeve çıkarmaktadır.

HAKİKAT VE DEMOKRASİ: ETHOPOIETİK BİR POLİTİKA İÇİN TASLAK

Efe BAŞTÜRK

Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi

efe.basturk@erdogan.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Parrhesia, Ethopoiesis, Demokrasi, Politika, Hakikat

Politik felsefeyi belirli normlar, kavramlar ya da ilkeler nezdinde değil, fakat bu ilkeleri belirli bir yaşam ve öznellik formunda görünür kılan bir imge vasıtasıyla düşünmek, klasik politika felsefesinin bize bıraktığı en önemli mirastır. Bu kadim gelenek içerisinde Sokrates, politik felsefenin sorunsallaştırdığı tüm izleklerin yaşamsal bir örneğini oluşturması bakımından bir imge modeli olarak addedilir. Nitekim Platoncu politika felsefesinde ideal rejim için kabul edilen değerler, normatif ve soyut bir düşünce bağlamında değil, belirli bir yaşama pratiği ve öznellik formu etrafında tartışılır. Böylece Platon, ideal rejim meselesini aslında ideal bir öznel varoluş bağlamındaki bir tartışmaya kaydırarak, politik felsefenin sadece ilkesel ve kurumsal düzeyde tartışılmayacağını, fakat bu ilkelerin belirli bir yaşam pratiğinde somut bir deneyim ve varoluş düzeyinde görünür kılınması gerektiğine dair bir yaklaşım geliştirmiş, böylece politik olanı doğrudan etik ve öznellik ile birleştirmiştir.

Bu bildiride amacım, Platoncu yaklaşımı antik bir yaşam formu anlamına gelebilecek olan *parrhesiastes* figürü ve onun *ethopoietik* inşası üzerinden tartışmaya açmak ve ideal politik rejimin Platoncu olanaklarını günümüzde sorgulamaktır. Parrhesia, antikitede *hakikati söylemek* anlamına gelen bir etkinliği ifade eder, ancak mesele hakikati söylemek değil, hakikati, söylenemeyecek bir durumda söylemek demektir. Parrhesiastes, yani hakikat adına konuşmaya cesaret eden kişi, kendi çıkarına ters olsa dahi, hakikat

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

adına konuşmayı kendisi için de gerekli gören etik öznedir. Bu gerekliliğin temelinde ise, insanın öncelikle kendi çıkarından ve yaşamından ibaret olmadığını varsayan antik yurttaşlık varsayımı bulunur. Kişi, sitede, başkaları ile beraber yurttaş olduğu ve kendisini yurttaşlık içerisinde erginleştirip tamamlayabildiği için, hakikati de ancak site ve başkaları-ile-birlikte sürdürdüğü [politik] yaşam için istemelidir. Kişi, bu sayede hakikati sadece dilsel olanda konumlanan bir dışsallık olarak değil, fakat kendi ethos'unda cisimleşen bir öznellik deneyimi olarak içselleştirmenin olanağına kavuşur. Parrhesia, bu nedenle hakikatin yalnızca söylemsel bir forma indirgenmeyip, aynı zamanda bir varoluş formuna dönüştürülmesini sağlayacak olan ethopoiesis ile birleşir.

Sokratik imgede temsil edilen bir “deneyim olarak hakikat” meselesine mündemiç kılınmış ethopoietik bir parrhesia ilişkisi, politik olanın etik olanla nasıl sınırlandırılabileceğini ve[ya] onu etik bir deneyim vasıtasıyla nasıl kurgulayabileceğimizi gösterir. Önemli olan politika ile hakikat arasında kurulan aşkın bir birliktelik değil, bu birliğin belirli bir öznel varoluş içerisinde bir deneyim düzlemi olarak tesis edilmesidir. Diğer bir deyişle, politika ve hakikat ilişkisinin kritik bağlamı, bu ilişkiyi bir kendilik etiği bağlamında deneyimleme imkanının kurulabilmesinde saklıdır.

Bu bildiri, ethopoietik parrhesia üzerinden günümüzde salt biçimsel olana indirgenmiş demokrasiyi aynı zamanda etik-politik bir öznellik bağlamında nasıl düşünülebileceğini tartışmaya açmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda *hakikat adına konuşma* (parrhesia) eşitliği (isegoria) olarak demokrasi, tam da Sokratik imgeye içkin varoluş biçimi nedeniyle, hem hakikatle ilişkili bir parrhesiastes öznesi olabilmenin, hem de hakikat adına konuşmayı her tür öznel güç istenci dışında, site için edimsel kılabilmenin bir göstergesi olarak, site-için-hakikat düşüncesinin etik temelini oluşturur. Bu etik temel, demokratik politikayı, güç ilişkisine indirgenmiş ve özneye belirli bir iktidar alanı açan bir siyaset ilişkisi dışında düşünmenin de olanağını oluşturur.

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

Seçilmiş Kaynakça

- Baştürk, E. (2019). *Platon'da Politika Düşüncesinin Soykütüğü*, İstanbul: Pinhan
- Foucault, M. (2005). *Doğruyu Söylemek*, (Çev. K. Eksen), İstanbul: Ayrıntı
- Foucault, M. (2011). *The Government of Self and Others: Lectures at the Collège de France, 1982-1983*, (Çev. G. Burchell), New York: Palgrave
- Foucault, M. (2018a). *Hakikat Cesareti: Kendinin ve Başkalarının Yönetimi II*, (Çev. A. Beyaz), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Foucault, M. (2018b). *Öznellik ve Hakikat*, (Çev. S. Yardımcı), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Hadot, P. (2012). *Ruhani Alıştırmalar ve Antik Felsefe*, (Çev. K. Gürkan), İstanbul: Pinhan
- Hadot, P. (2017). *İlkçağ Felsefesi Nedir*, (Çev. M. Cedden), Ankara: Dost
- Lazzarato, M. (2013). "Enunciation and Politics: A Parallel Reading of Democracy", J. Nillson ve S. O. Wallenstein (der), *Foucault, Biopolitics and Governmentality* (içinde), Huddinge: Södertörn, ss. 155-173

BİR DÜŞÜNME BİÇİMİ OLARAK AYDINLANMA KAVRAMINI YENİDEN ELE ALMA OLANAĞI

İsmail SERİN

Dr.Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Felsefe Bölümü

ismail.serin@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, Akıl, Özerklik, Laiklik

Aydınlanmacı düşüncenin doruğu sayılan Kant'ın, insanın kendi başına düşünmeye cesaret göstermesiyle başlattığı çağın günümüz dünyasındaki etkilerini olumsuz bir gözle okuma eğilimi artarak sürmektedir. Geçmişin korkularından ve yıkıcı baskılarından kurtuluşun ancak her bir insanın kendi aklına güvenerek olanaklı olduğunu anlamak hiç de kolay olmamıştır. İlk doğanın bilimsel yollarla yeniden tanımlandığı bir süreçten geçerek doğa üzerinde tahakküm kurabilecek noktaya geleceğiz. Kuşkusuz bu bilimsel başarılarla eşlik eden teknolojik kolaylıklar insan yaşamını maddi dünyanın biricik anlam kaynağı haline getirecektir. Doğanın insan türünü baskılayan aşırılıkları, insanın işine yarayacak şekilde terbiye edilerek doğanın yarattığı insandan, insanın yarattığı doğaya geçiş sağlanacaktır. Artık sıra, içinde insanın insanlaştığı topluma gelmiştir. Eski Dünyanın iki önemli iktidar kaynağı olan hükümdar (dünyevi iktidar) ile kilisenin (tanrısal iktidar) konumlarının yeniden tanımlanması kaçınılmaz olacaktır. Hükümdarların gücünü Tanrıdan değil, insanlardan yani yurttaşlar topluluğundan almak zorunda kalışı ile sıradan insanların Tanrıyla konuşabileceğinin kabulüyle başlayan din anlayışının, inancı bir vicdan meselesi haline dönüştürmesi yepyeni bir toplumsal düzene yol açacaktır. Öyle görünüyor ki, ikinci evre büyük ölçüde modern öncesi dünyanın tasfiyesi ile ilgilidir. Bu noktaya kadar aydınlanma düşüncesinin ilerlemeci, devrimci bir nitelik taşıdığını öne sürmek yanıltıcı olmayacaktır. Ne var ki, aydınlanma düşüncesi de -iddiaları

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

bakımından bir evrensellik taşısa da- tarihsel bir arka plana sahiptir. Herşeyden önce Avrupa'da ortaya çıkmış olması, dünyanın kalan bölgeleri için bir meşruiyet tartışmasına gerekçe oluşturmaktadır. Üstelik on dokuzuncu yüzyılda yoğunlaşan ama günümüzde de pek hız kesmemiş görünen emperyalizmin neden olduğu yıkımlar aydınlanma düşüncesinin temelinde hata olduğu yanılısamasını beslemektedir. Aydınlanma düşüncesinin Avrupa dışında henüz "başarılı" bir örneğinin hayata geçmediğini, hatta geçemeyeceğini düşünenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Bu bildiride Aydınlanma düşüncesine yöneltilen eleştirilerin büyük ölçüde Aydınlanmadan bir sapma sonucu doğan olumsuzluklar olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. İnsanın özerkliğini esas alan bir dünyanın henüz bütünüyle olanaksız hale gelmediği; böylesi bir dünyanın önündeki en önemli engellerin hala devlet, din ve aile olduğu; bu kurumları laik bir eğitim anlayışıyla yeniden tanımlamanın olanaklı olduğunu göstermek bildirinin diğer savları arasında olacaktır.

POSTMODERNİTE VE HOŞGÖRÜ

Abdülâtif TÜZER

Prof. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi, Felsefe Bölümü

Hoşgörü kavramı hem modern hem de postmodern düşüncede önemli bir yere ve role sahiptir. Her iki düşünce de farklı iyi hayat anlayışları, inançlar ve ideolojilerin bir arada yaşamak zorunda olduğu bir toplumsal/kamusal ortamda farklılıkların barış ve güven içerisinde hareket edebilmeleri, karşılıklı ilişki ve etkileşim içerisinde bulunabilmeleri ve böylelikle kamusal bilincinin ve tabii ki adil bir toplumsal yapı ve yönetimin sağlıklı bir biçimde güçlenebilmesi ve zenginleşebilmesi için özellikle üç değer hayat bulması ve serpilmesinden yanadır: Sekülerleşme, çoğulculuk ve hoşgörü. Bu üç değere verilen hayati önemin altında da bireylerin hakları, özgürlükleri ve özerkliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin bir kaygı ve hassasiyet vardır. Bununla birlikte, modern düşünce bu üç değeri daha ziyade aklın ve bilimin otoritesi altında ve rasyonel olarak düzen verilmiş bir toplumsal yapı içerisinde ve de evrenselliğe ve ortak akıl temelinde bir uzlaşmaya referansla hayata geçirmeye çalışırken postmodern düşünce bütün bunların tam aksine, hatta bunlara savaş açarak olumsuzluğa, farklılığa, temelsizliğe, irrasyoneliteye ve görececiliğe kapı aralayarak sekülerliğin, çoğulculuğun ve hoşgörünün savunusu yapar. Ve mesele her iki düşünce biçiminin farklılığı nasıl algıladığı ve böylelikle hoşgörüyü nasıl anlamlandırıldığı noktasında düşünülür. Modern dikotomik düşünce/akıl, herhangi bir konuda çatışma yaşandığında çelişmezlik yasası ve kesinliğe inanç gereği bir tarafı doğru/haklı diğer tarafı yanlış/haksız görmek zorunda kaldığından, farklılıkları çözülmesi gereken bir sorun olarak değerlendirmekte ve çatışan taraflardan birbirlerine tahammül etmelerini ve zorunlu bir biçimde saygı duymalarını beklemektedir. Oysa Nietzsche ve Wittgenstein'dan ilham alan postmodern akıl paradokslarla beslenip olumsuzluğu ve bağlamsallığı kendisine yurt edindiği için çatışma içerisinde

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU 5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

olan her bir tarafa “sen de doğrusun/haklısın” diyebilmekte ve hatta her bir tarafın kendi kimliğini kurabilmesi ve güçlendirebilmesi için farklılıklara muhtaç olduğu bilincini aşılacaktır. Dolayısıyla modern düşünce için çözülmesi gereken bir sorun olan farklılık postmodern düşüncede olmazsa olmaz bir imkan ve zenginlik olarak görülmeye başlamıştır. Sonuç olarak modern düşüncede katlanmak, çocukluğuna vermek, izin verilebilir dairede olmak gibi olumsuz çağrışımlara sahip olan hoşgörü kavramı postmodern düşüncede bütünüyle olumlu bir anlam ve çağrışım kazanmıştır. Yani postmodernistler için hoş görmek, farklılıktaki hoşluğu görmek demektir.

HEDONİZM, TERCİH KURAMI VE İDEAL KURAM ARASINDA KADINLARIN KENDİ KADERİNİ TAYİN HAKKI

Sibel KİBAR

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Felsefe Bölümü

skibar@kastamonu.edu.tr

Anahtar Sözcükler: Kendi Kaderini Tayin Hakkı, Feminizm, Kadınlar, Tercih Hakkı, İdeal Kuram

Bu çalışmada kadınların kendi kaderini tayin hakkı tartışılmaktadır. Kadınların kendi kaderlerini tayin etme mücadelesinde ortaya çıkan somut durumlar (fuhuş, kürtaj, üreme, spiral taktırma, estetik operasyonlar, vb.) karşısında, kadınların arzuları doğrultusunda mı karar verilmeli, kendi seçimlerini mi kabul etmek gerekir yoksa onlar için nihayetinde nesnel olarak iyi olanı mı? Özerklik ve kendi kaderini tayin hakkı tartışmalarının merkezinde kişinin sahip olduğu değerler ve iyi bir yaşam tasarımı yatmaktadır. Ancak kişiler kendileri için neyin iyi olduğuna nasıl verebilirler? Aynı şekilde, iyi bir yaşam tasarımı olarak benimsediğimiz düşünceler ve hedefler, ideolojik belirlemiden yoksun olabilir mi? Bu sorulara yanıt ararken, kişinin iyiliği ve esenliği söz konusu olduğunda nasıl karar verilmesi gerektiğine ilişkin üç yaklaşım incelenecektir: hedonizm, tercih kuramı ve ideal kuram. Hedonizme göre, kişiye zevk veren, kişiyi mutlu eden şeyler iyidir. Tercih kuramına göre, bir şeyin iyi olabilmesi için sadece kişiyi mutlu etmesi yetmez, kişi tarafından onun tercih edilmesi gerekmektedir. Bazen kişiler kendilerine zevk vermeyen, hatta acı veren şeyleri de tercih edebilmektedirler. İdeal kurama göre, bir şeyin iyiliği ya da kötülüğü onun bilinçli olarak tercih edilmesinden ve kişinin tercihlerinin tatmin edilmesinden bağımsızdır; nesnel olarak iyi ve kötü vardır.

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

Kadınların kendileri için seçim yaptıkları durumlarda, hedonist bir şekilde karar almaları pek düşünülemez; zira kadınların kendi arzuları, başkalarının onlardan beklentilerinin önüne geçememektedir. Tercih kuramı, kadınların kendileri adına yaptıkları tercihleri iyi kabul eder. Bu kuramın zayıflığı hem mutlak bir özerkliği varsaymasından hem de özerk varlıkların aldıkları özerk kararların onlar için iyi olduğunu kabul etmesinden kaynaklanır. İdeal kuramsa, belirgin bir şekilde paternalizm tehlikesini barındırmaktadır. Kadınların kendi bedenlerini, yaşamlarını, geleceklerini ilgilendiren kararlarda, bu üç kuramdan hangisi esas alınmalıdır sorusu, kendi kaderini tayin hakkının nasıl bir hak olduğuyula birlikte tartışılmalıdır.

Kendi kaderini tayin hakkı, öncelikle kendine yeterliliği gerektirir. Feministler, kendilik ve özerklik sorununu, genel olarak, metafizik bir problem olmanın ötesinde etik, epistemolojik, toplumsal ve siyasi bir sorun olarak görmüşlerdir. Özerkliğe ilişkin geleneksel modernist yaklaşım, rasyonel karar alma mekanizmalarına ve haklara saygıya vurgu yapar; oysa feministler böylesi bir özerklik kavramının kendilik, rasyonellik ve yeterlilik halleri üzerindeki tahakküm ilişkilerini gizlediğini ortaya koyarlar. Feminist bağlamda özerklik, kendine yeterlik ve özgür irade anlamına gelmemektedir. Kendine yeterlik, kendinin sahibi olma, özgür irade, rasyonalite gibi yetiler, toplumsal etkilerden bağımsız düşünülmezler ve bu nedenle derecelidirler. Kişinin kendine yeterliliği, bireyin nesnel olarak ölçülebilen, olgusal bir özelliği değildir. Kişinin kendi olması bir süreçtir ve bu süreçte öncelikle, kadınların kendi olmalarını engelleyen baskıcı ve tahakkümücü güçlerin teşhisi ve boyun eğmenin kadınlara verdiği hasarın tespiti gerekmektedir. Ayrıca feministler, özerk bireylerin diğerlerinden teşvik, yapılandırıcı geribildirim ve tavsiye almanın özerk bireylerin ihtiyacı olduğunu söylerler. Kendini keşfetme, kendini tanıma, kendini ifade etme, kendini yönetme becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Bu, çoğu zaman müdahalesizlikle değil, olumlu müdahaleyle gerçekleşebilir. Kendi kaderini tayin hakkı sadece başkalarının yaşamlarına müdahale etmeme hakkı değildir, başkalarıyla birlikte düşünmeyi, onlarla dönüşmeyi ve başkalarının desteğini içerir. Başkalarının bizim kararlarımızı onaylayıp onaylamaması, bizim kendi kaderimizi tayin etmemizi anlamlı kılar. Kendi kaderinin tayin edebilmenin

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

hak olması başkalarına rağmen aldığımız kararlarda önem kazanır. Bu nedenle kendi kaderini tayin hakkı politik bir mücadeleyi içerir. Kendi kaderini tayin hakkı, bireysel olarak kendini seçmek anlamına da gelmez. Özerklikten farklı olarak, toplumsal yapıyı değiştirme hedefi vardır. Bir kadın çevresini değiştirmeden, kendi kaderini de belirleyemez. Dolayısıyla, fuhuş, kürtaj, üreme, spiral taktırma, estetik operasyonlar, vb. ikilemlerde kadınların mücadelesini ve toptan kaderini nasıl etkilediğine, bazı durumlarda kadınların tercihine bazı durumlarda nesnel iyilere bakılarak karar verilmelidir. Kadınların bireysel tercihlerinin aydınlatılmış olması ve kadın mücadelesinde bu tercihin nereye denk düştüğüne bakılması en iyi sonucu verecektir.

SPİNOZA FELSEFESİNDE TUTKU VE ÖZGÜRLÜK

Naciye ATIŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü

nacatis@mersin.edu.tr

Merve SEZGİNEL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, Felsefe Bölümü

mervesezginel@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Duygulanım, Duygu, Tutku, Ruhun Gücü, Özgürlük

Spinoza felsefesinde tutku, bir duygudur. Spinoza, duyguyu anlamak için öncelikle onun nedenlerini araştırır. Duygunun nedeni bedenın maruz kaldığı duygulanımdır. Beden, yer kapladığı için hareket eder. Beden, hareket ettiği için başka bir beden ya da cisimle karşılaşmasından etkilenir. Bir bedenın başka bir beden ya da cisimden etkilenmesi duygulanıma neden olur. Duygulanım, etkinin bir sonucudur, etkileyenden çok etkileneni anlatır. Bir insanın sevdiği birini gördüğünde iyi hissetmesi bir duygulanımdır. Spinoza'ya göre insanın hissettiği sevinç bir duygudur. O halde duygu, duygulanımların sonucudur. İnsan, ruh ve bedenden oluşan bir varlık olduğu için bedeninden dolayı her zaman duygulara maruz kalır. İnsanın bedeninden gelen duygulanımlar, ruhunda duygulara neden olur. İnsan duygulanımdan kaçamayacağı için duygudan da kaçamaz. İnsanın yapması gereken duygu ile birlikte yaşamayı bilmesidir. Spinoza'nın insandan bunu beklemesinin nedeni ruhudur. İnsan, ruhundan dolayı düşündüğü için bedeninin neden olduğu duyguları kontrol etmeyi bilir. Ruhun duyguları kontrol etmesi, zorunlu olarak maruz kaldığı duygular karşısında etkin olmayı bilmesidir. Duygular karşısında ruhun etkinliği, ruhun gücüyle

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

ilgilidir. O halde insanı, zorunlu olarak maruz kaldığı duygular karşısında etkin yapacak olan şey ruhun gücüdür.

Ruhun gücünü arttıran şey Spinoza'ya göre akıldır. İnsan düşünerek hareket ederse ruhunun gücünü arttırır. Bu da insanın duygu karşısında etkin olarak yaşamasıdır. Eğer insan duygu karşısında etkin olarak yaşarsa özgür olur. Aksi durumda özgür değil köledir. Spinoza'ya göre duygu karşısında edilgin ve pasif olarak yaşayan insan tutkularıyla yaşadığı için özgür değil köledir. Sonuç olarak insanın, bedeninden dolayı zorunlu olarak maruz kaldığı duygular karşısında yaşaması, özgür ya da köle olarak yaşamasıdır. Özgür olmak etkin, köle olmak ise edilgin olarak yaşamaktır. İnsanın duygu karşısında etkin yaşaması, duygudan kaçınma değil tutkuya dönüşmesini engellemektir. Tutku, duygu olduğu için insan tutkuya maruzdur. Ancak insan ruhunun gücü, duygunun tutku olarak yaşanmasını engeller. Dolayısıyla Spinoza felsefesinde erdemli ve özgür olmak, duygu karşısında etkin olarak tutkuya düşmeden yaşamaktır. İnsan, duyguyu akıl ile kavradığı zaman, duygusunu tutku olarak yaşamaz. Bu da insanın, duygunun kölesi olmamasıdır. Duyguyu akıl ile kavramak nedenini bilmektir. İnsan duygusunu, nedenini bildiği zaman kontrol eder. İnsan ancak bu bilgi ile duygusunun kölesi olmaz.

Spinoza'nın varlık yapısından dolayı insanın duyguya maruz kaldığı kabulü, felsefesinde insan açısından önemlidir. İnsanın sadece düşünmesi ile değil, duygusuyla da yaşayan bir varlık olduğu kabulünü getirir. İnsanın duygularıyla yaşamasının yolu; düşünmesinin, duyguları üzerinde etkin olmasıdır. Etkin olmak; insanın düşünmesinin, duygularla kavga etmeden, duyguları akıyla kontrol edebilmesidir. İnsanın akı, duygularını yok edemez, sadece duygularıyla yaşamayı öğretir. Spinoza'nın akıl duygu ilişkisi konusundaki bu düşünceleri, duygu sahibi olmanın insanı köle yapmadığını göstermek istemesi açısından önemlidir. Bu konuşmanın amacı Spinoza felsefesinde insanın duygularına rağmen köle değil özgür olarak yaşayabilmesinin olanaklarını açıklamaktır.

HEGEL'İN ERKEN DÖNEM METİNLERİNDE TOPLUM, AHLAK VE SİYASET

Doğan GÖÇMEN

Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü

Hegel'in Jena öncesinde Bern ve Frankfurt yıllarında kaleme almış olduğu erken dönem metinleri bugüne kadar teolojik metinler olarak alınıldı ve yorumlandı. Bu elbette Hegel'in erken dönem düşüncelerine son derece tek yanlı bir yaklaşımdır. Bunun nedeni, elbette metinlerin Hermann Nohl tarafından 1907 yılında ilk defa yayımlandıklarında "Teolojik Gençlik Yazıları" adı altında yayınlanmış olmasıdır. Nohl'un bu derlemesi Hegel'in bu döneme ait metinlerinin bilebildiğim kadarıyla bugüne kadar tek toplu baskısıdır. Bu durum söz konusu tek yanlı algıyı güncel tutuyor ve güçlendiriyor. Kanımca bu tek yanlı algı ayrıca Hegelci felsefeyi hep Hıristiyan teolojisi ile ilişkilendirme çabasıyla da ilgilidir. Kuşkusuz Hegel'in en erken dönem metinleri başlıkları ve ele aldıkları konular bakımından teolojik içermelere sahip metinlerdir. Bu metinler kaleme alınırken Hegel tarafından teolojik içermeler kuşkusuz amaçlanmıştır. Fakat bu nedenle Hegel'in erken dönem metinlerini basit bir şekilde yalnızca teolojik metinler olarak yorumlamak çok yanlış olacaktır. Zira metinlerin kaleme alındığı dönem Almanya'da politik konuların yaygın bir şekilde din kavramı altında ve dini sorunlar bağlamında ve çerçevesinde tartışıldığı bir dönemdir. Bu nedenle söz konusu metinlerin ağırlıklı olarak pratik felsefenin sorunlarını konu etmesi nedeniyle en az toplumsal, ahlaki ve politikayı ilgilendiren yanları da vardır. Bu nedenle acaba bu metinler içerik bakımından pratik felsefenin "toplum", "ahlak" ve "politika" kavramları merkeze alınarak analiz edilebilirler mi? Sempozyumda sunmak istediğim bu çalışmada Hegel'in erken dönem metinlerin bu üç kavram temel alınarak bazı güncel yaklaşımlar da tartışılarak yorumlanacaktır. Böylece Hegel'in felsefeye hiç bilinmeyen bazı yeni bakış açılarını göstermek istiyorum.

**MODERN FELSEFEDE AKLIN KURNAZLIKLARI:
DURUM VE İMKÂNLAR**

Ziya DİNÇSOY

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

ziyadincsoy99@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Politika Felsefesi, Modern Felsefe, Hegel, Aklın Kurnazlığı

Modern felsefe tarihinde her ne kadar en yoğun olarak Hegel'in *Tarih Felsefesi*'nde kullandığı ve biçimlendirdiği son şekliyle ele alınıyor olsa da, aklın kurnazlığı (*List der Vernunft*) kavramsallaştırması, bazen farklı adlarla veya tasvirlerle de olsa, modern filozoflarda çeşitli biçim ve içerikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Sözelimi Bernard Mandeville (1670-1733)'in ilk bakışta bir bencillik ve bireysellik anlatısı olarak görülen arı masalı (The Fable of the Bees or Private Vices, Publick Benefits / Arıların Masalı ya da Bireysel Kötülükler, Genel Yararlar); Thomas Hobbes'un toplumsal alanda adeta herkesin kendi dışındaki herkesle bitmeyen bir 'savaş' halinin mevcudiyetinin tasviri; Adam Smith'in görünmez el metaforu üzerinden ortaya koyduğu piyasa ilişkileri ve nihayetinde Karl Marx'ın bütünlüğü içerisinde üretim sürecinde ortaya çıkan durumun kendisi modern felsefedeki temel düzeyde 'hile/kurnazlık' durumlarına işaret etmektedir.

Burada "kurnazlık" ifadesi ile görünen fenomenlerin ötesinde bir işleyiş ve anlamlar bütünü olduğuna yönelik bir vurgu vardır. Bütün bu durumlar ilk bakışta bir özgürlükten mahrumiyet ve ilerlemenin karşıtı olarak durağanlık tespiti içeriyor gibi görünseler de, temelden durumun farklı olduğunu söyleyebiliriz. Bu çalışmada, halen bir parçası olduğumuz modern politik felsefe tarihinde ortaya konan politik yaklaşımların, yüzeysel bir bakışın ötesine geçerek, farklı yönde akıbetlenecek bir potansiyel duruma işaret etme pratiklerinin de mevcut olduğu ele alınmıştır. Bunun sonucunda modern

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

toplumsal felsefenin, verili sistemler içerisindeki *kurnazlık* durumları üzerinden, genel bir değişim ilkesine sahip olduğu da açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu tartışma boyunca, özellikle de tarih felsefesi içerisindeki asli bir tartışmalı alan durumunda olan, tarih yapan büyük bireylerin belirleyiciliği ya da tarihin sanki sadece bireysel arzuların gerçekleşme anı gibi görülmesi de ele alınmıştır. Bu 'büyük kişiler' anlatısı bir yanılgı haline işaret ettiği gibi, *tarih yapan büyük kişiler* için de bir başka türden kurnazlık durumunun işlediği gösterilmiştir. Bu durum çağdaş politik felsefede de yapı veya bireyin ne türden bir belirleyici olduğuna ilişkin tartışmaların tarihsel kaynağı durumundadır denilebilir.

Büyük kişiler etrafında kurulan tarihsel okuma tarzıyla, modern felsefenin kurnazlık fikrinin çatışan iki taraf olduğu gösterilmiştir. Ayrıca Almanca konuşulan düşünce geleneğinin bir parçası olarak şair Bertolt Brecht'in bir şiirinin de, bu düşünce-felsefe geleneğinin devamı ve de ürünü olarak görülebileceği, metnin tartışma ve örnekleme bölümünde ele alınmıştır. Böylece, ilk bakıştaki görünür alanların ötesinde, modern politik felsefenin oldukça erken dönem örnekleri üzerinden de, 20.yüzyıl'daki bir şiir metni dolayısıyla da, modern alanın verili durumları üzerinden gelişebilecek bir takım özgürlük alan ve alternatiflerinin zemini olduğu/olabileceği gösterilmiştir.

BİREY-DEVLET İLİŞKİSİ: SOFİSTLERİN PHYSİS'İ VE ROUSSEAU'NUN DOĞA DURUMU

Rezzan AYHAN TÜRK BAY

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi

rayhan@pau.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Doğa durumu, Birey-Devlet ilişkisi, Sofistler, Rousseau

Modern siyaset felsefesi içinde yaygın olarak kullanılan pek çok kavramın izi sürüldüğünde başlangıç noktası Antik Yunan düşünce dünyası olmaktadır. Birbirinin yerine de kullanılabilen doğa/yasa ya da doğal yasalar/pozitif yasalar veya doğa durumu/sivil ya da siyasal toplum ayrımları söz konusu olduğunda da durum değişmemektedir. Birey ve devlet ilişkisi/önceliğinin tartışıldığı siyasal düşünce hattında doğa durumu ya da doğal hukuk anlayışı adeta bir analiz aracı konumuna ulaşmıştır. Söz konusu siyasal düşünce hattının Antik Yunan'dan başlayan tarihsel serüveni içinde yoğunlaştığı mecra ise toplum sözleşmecileri olmuştur. Doğa durumundan sivil ya da siyasal topluma geçiş sürecinin belirlediği birey-devlet ilişkisi birbirinden farklı hatta çelişkili sonuçlara ulaşan zengin ve tartışmalı bir literatür doğurmuştur. Diğer bir deyişle doğa durumu düşüncesi pek çok farklı eğilime kapı açan kuşatıcı bir kavrayışa dönüşmüştür. Bu tartışmaların yaşandığı uzun tarihsel süreç elbette pek çok uğrak noktasına sahiptir. Rousseau'ya dek Sofistler, Stoacılar, Grotius, 15. yüzyıl İspanyol düşünürleri, Hobbes, Locke, Spinoza doğa durumu düşüncesine yer veren gelenek ya da düşünürlerdir. Bu uzun tarihsel sürecin takip edilmesi ayrı bir çalışma konusu olabilir. Ancak Batı siyaset felsefesinin Antik Yunan'dan aldıkları kavramları modern tarihsel bağlam içinde kullanarak düşünsel köklerine bağlı kalması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. *Physis-nomos* ayrımı eşliğinde doğal hukuk düşüncesinin ilk nüvelerine Sofist

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

düşünürlerde rastlanmaktadır ve bu yönüyle temel olarak klasik liberal düşünceye kaynaklık etmiştir. Ancak Rousseau'nun ele alış biçimi liberal yaklaşımdan ziyade cumhuriyetçi bir boyuttadır ve bu farklılığı, doğa durumu yaklaşımının kapsayıcılığını ortaya koyabilmesi açısından çalışmada tercih edilme nedeni olmuştur.

Sofistler insan merkezli yaklaşımları ile Antik Dünyanın "hümanistleri" olarak karşımıza çıkan bir kesimdir. Bireyin devlet karşısındaki konumunda *physis*, yasaların meşruluğunun tartışılmasındaki ilk aşamayı oluşturmuştur. Diğer bir deyişle *physis*'i tanımlama şekli insanın mevcut yasalarla, dolayısıyla o yasanın oluşumunu sağlayan çerçeve ile ilişkisini belirlemiştir. Bireyin özgürlüğü ya da eşitliğine ilişkin iddiaların meşruluğu doğa durumu kurgusunun imkânları ile gerçekleşmiştir. Sofizmin *physis* düşüncesi bir yanda *kosmopolitizme* uzanan eşitlikçi bir dünya vatandaşlığı idealine kapı açarken; diğer yanda güçlünün hakkı ilkesine ya da birey ve devleti karşıt iki uca yerleştiren bir yaklaşıma zemin hazırlayabilmiştir. Modern siyasal düşünceye aktarılan doğal hukuk öğretisi temelde bireyin özgür ve doğuştan eşit haklara sahip olduğu düşüncesi üzerinden şekillenmiştir. Doğal hukuk öğretisi ile klasik liberal düşünce arasındaki bağı kurmak bu anlamda daha açık ve görünürdür. Örneğin, Hobbes ve özellikle Locke bu bağın önde gelen temsilcileridir. Rousseau ise farklı bir doğa durumu tasavvuru ile liberal gelenekten ziyade cumhuriyetçi bir yaklaşıma yönelmiştir. Rousseau'nun doğaya verdiği anlam dönemin siyasal toplumuna yönelik keskin eleştirilerine temel oluşturmuştur. Ona göre, doğa durumunun sona ermesi ile oluşan modern toplum insanın doğal eğilimleri ile uyuşmayan, zenginlerin mallarını korumak için yaptıkları bir yalancı bir sözleşmenin sonucudur. Rousseau, modern toplumun arazlarını halk egemenliğine dayalı bir yapı ile çözmeye çalışırken cumhuriyetçi bir geleneğin sözcüsü olmuştur. Özetle, modern siyaset felsefesinde de doğa durumu, doğal yasalar birey-devlet ilişkisine dair liberal ve cumhuriyetçi yaklaşımları içine alabilen bir kapsayıcılığa sahiptir. Böylece, bu geniş yelpazede Rousseau üzerinden birey-devlet ilişkisinin modern döneme uzanan uyarlanma biçimini tartışma fırsatı olacaktır.

**NIETZSCHE'NİN TARİH ANLAYIŞININ TARİHSEL,
TARİHDİŞİ VE TARİHÜSTÜ KAVRAMLARI
BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRMESİ**

Soner SOYSAL

**Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Felsefe Bölümü
ssoysal72@gmail.com**

Anahtar Kelimeler: Nietzsche, Tarihsel, Tarihdışı, Tarihüstü

Nietzsche, *Zamana Aykırı Bakışlar*'ın ikincisi olan *Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası* (bundan sonra TY) başlıklı yazısının ilk bölümünde hayvanların tarihsel olmayan (*unhistorical*) ya da tarihdışı (*ahistorical*) bir şekilde yaşadıklarını ve bu yüzden de mutlu olduklarını söyler. Onlar içinde buldukları anda yaşarlar, geçmiş ve geleceğe ilişkin bir kavrayışa sahip değildirler; deyim yerindeyse, şimdiki anın içine gömülü bir şekilde yaşarlar; geçmişin yükünü taşımak zorunda kalmadıkları gibi geleceğin kaygısını da taşımazlar. Ne var ki, Nietzsche'ye göre insan unutmayı öğrenemez ve geçmişe bağlı kalarak yaşamaya devam eder. Ancak böylesi bir yaşam mutsuz bir yaşamdır. Bu nedenledir ki, Nietzsche, TY'nin birinci bölümünde unutmadan yaşamanın mümkün olmadığını ve tarih duygusunun bireye ya da halklara zarar verdiği ve nihayetinde de onları yok ettiği bir derecesi olduğunu iddia eder (Nietzsche, 1997, s. 62). Bu iddianın ima ettiği şey, bireyleri ya da halkları yok edebilecek bu derecenin ne olduğunu belirlemenin ve tarih duygusuna buna uygun bir sınırlanma getirilmesinin gerektiğidir. Diğer bir ifadeyle, Nietzsche'nin tarih fazlası (ya da aşırılığı) dediği durumdan kaçınmak için aşırılığın başladığı noktanın belirlenmesi gerekir.

Bu noktayı belirlerken gözetilecek unsur söz konusu birey ya da halkın plastik gücüdür. Nietzsche'ye göre, bu güç, kabaca, geçmiş ve yabancı olanı

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

yeniden biçimlendirip özümseyerek kendi varoluşunu destekleyecek ve zenginleştirecek bir şeye dönüştürme gücüdür. Bu gücün sınırı, söz konusu birey ya da toplumun tarihsel olanla (*historical*) kendini yok etmeden ilişki kurabileceği alanın sınırıdır. Bu sınırı çizecek ya da belirleyecek olan tarihdışı olan ya da tarihsel olmayandır. Tarihdışı olan, bir birey ya da halkın sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için tarihsel olan kadar zorunlu bir şey olarak karşımıza çıkar (Nietzsche, 1997, s. 63). İnsan ya da toplumların varlıklarını sağlıklı ve güçlü bir şekilde sürdürebilmek için tarihsel olana ihtiyaçları vardır ancak, aynı zamanda, tarih fazlalığından yok olup gitmemeleri için tarihdışı olana da ihtiyaçları vardır.

Tarihdışı olandan başka, Nietzsche'ye göre, tarihüstü olana (*suprahistorical*) da ihtiyaç vardır. Tarihüstü olanın bakış açısından, tarihin ya da geçmişin bize öğretecek yeni bir şeyi yoktur. Bu bakış açısına göre yaşamın nasıl yaşanacağını bilgisini tarihin içinde bulamayız. Çünkü tarihüstü insan için dünya her bir an içinde tamdır ve sonuna ulaşmıştır. Bu nedenledir ki, yaşamın nasıl ya da hangi erek için yaşanacağı sorusunu cevaplamak için tarihsel sürece bakmasına, tarihi nesnel bir bakış açısıyla incelemesine gerek yoktur; tüm insanlardan ve tüm deneyimlerden ya da zamanın herhangi bir anından bu sorunun cevabını öğrenebilir. Tarihüstü bakış da, yaşamın zararına işleyebilir; bizi eylemde bulunmaktan tamamıyla alıkoyup varoluştan iğrenmemize neden olabilir (Nietzsche, 1997, s. 66). Tarihüstü bakış açısı, bize varoluşumuzu daha derinden kavrama ve değerlendirme olanağı sunarak, tarihi yaşamın hizmetine sunma olanağına da sahiptir.

Nietzsche'nin *TY*'de ortaya koyduğu tarih anlayışını kavrayabilmek için, tarihsel olan, tarihdışı olan ve tarihüstü olan arasındaki ilişkinin tam olarak anlaşılması gerekir. Ayrıca, bu ilişki anlaşılmadan, tarih fazlası ya da aşırılığı yüzünden birey ya da toplumların yok olabileceği iddiası ve birey ya da toplumların tarihle kurabilecekleri üç farklı ilişki biçimine karşılık gelen üç farklı tarih türünü ve bunların yaşam için yararlarına ve sakıncalarına yönelik açıklamaları da anlaşılacaktır.

Kaynakça: Nietzsche, F. (1997). *On the Uses and Disadvantages of History for Life*, çev. R. J. Hollingdale, *Untimely Meditations*, ed. D. Breazeale, çev. R. J. Hollingdale, New York: Cambridge University Press, içinde.

SİYASET VE ETİK BAĞLAMINDA MACHİAVELLİ’NİN DÜŞÜNCESİNDE AMAÇ - ARAÇ İLİŞKİSİ

Muhammed Akif YALÇIN

Arş. Gör., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
akif.yalcin@erzincan.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Yozlaşma, İktidar, Güç, Devlet

Machiavelli’nin siyaset felsefesinin ana iskeletini oluşturan faydacı yaklaşımlar göz önüne alındığında etik bakımdan karşılaşılan en temel sorunlardan bir tanesi de amaç-araç ilişkisi olarak belirir. Bu bağlamda ortaya çıkacak olan problem, siyaset aracılığıyla karşılaşılan her durumun yönetici ve yönetilen açısından fayda getirip getiremeyeceğine ilişkin çözümlerin inceleneyeceği felsefi sorgulamadır.

“Devlet” sözcüğünün, modern zamanlarda anlaşılan anlamında, ilk defa Machiavelli’nin yapıtında kullanıldığı görülmektedir. Bu kavram Machiavelli için belirli bir alan içerisinde ve halk üzerinde belirli kuralların uygulanmasını sağlayan yapıyı işaret ediyordu. O, siyasetin temel problemi olarak gördüğü “güç” düşüncesini, siyasi bakış açısının merkezine koymuştur. Öyle ki, “güç” onun için yalnız devletin varoluş koşulu değil, aynı zamanda devletin belirleyici özelliği ve hatta kurucu unsurudur (Can, 2005, s.145). Siyaset ve etik bağlamında devletlerin amaçlarının ve bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için kullandığı araçların nasıl olması gerektiğine ilişkin yaklaşım aslında, devletin kendi varoluşunu hangi bağlamda açıkladığı ile yakından ilgilidir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, Machiavelli için devletin belirleyici özelliği olarak ele alınan kavram ‘güç’ tür. Dolayısıyla amaç-araç ilişkisi, Machiavelli düşüncesinde ‘güç’ kavramının ekseninde açıklanmaktadır. Gücü elde edebilmek ve elde tutmak devlet için en temel esas olduğundan, bu esas çerçevesinde kullanılacak araçlar

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

belirlenmelidir. Bu araçlar, devletin temel varoluş ilkelerinden hareketle ortaya çıkan diğer amaçlar için de geçerli olacaktır. Örneğin, herhangi bir savaş durumu söz konusu olduğunda devlet savaşa girerek güç kaybedecekse, bu savaştan kaçınacak araçları kullanmalıdır fakat Machiavelli düşüncesinde, bu araçlar ilkesel olarak devletin gücünü kaybetmeyeceği şekilde tasarlanmalıdır. Machiavelli düşüncesinde kurucu ilkenin sabit kalması koşulu ile değişen durumlara ilişkin yeni uygulamalar yapılabilir. Bu anlayış ise temelde Platon'un yöneticinin yasa yaparken sahip olduğu hakların ne şekilde tasarlandığına ilişkin görüşüne benzer. Platon'un düşüncesinde, insana ilişkin şeylerin devamlı değişken olmasından ötürü her zaman ve her duruma ilişkin kesin ve doğru kurallar koymak mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla yönetici yasaları zamanın şartlarına ve duruma uygun şekilde değiştirme hakkına sahiptir (Arslan, 2006, s.428). Machiavelli de Platon'un bu yaklaşımını benimser. Fakat Machiavelli düşüncesinde yönetici, etik anlamda Platon'da görüldüğünden çok daha bağımsızdır.

Siyasal ve etik açıdan, amaç ve araç ilişkisi ele alındığında Machiavelli'nin Aristoteles düşüncesinden de etkilendiği görülür. Aristoteles için iktidarın kaynağı yalnız iktidarın maksadıyla meşrulaştırılabilir. Maksat ortak iyiyi ve mutluluğu sağlamak olduğundan kim bu amaçlara daha fazla ulaşabilecekse iktidar ona verilmelidir. Yani iktidarın kaynağı liyakat, amacı da uyrukların erdemli hale getirilebilmesidir (Arslan, 2007, s.292). Siyasal alana ilişkin bu yaklaşımının ardından, etik açıdan amaç-araç ilişkisine dair ilk ayrımı yapan da zaten Aristoteles'tir.

Machiavelli'nin siyaset felsefesindeki su götürmez hakikat, bir amaç şeklinde ifade edildiğinde, aslında insanın yozlaşmasının önlenmesini ve iktidarın bir şekilde varlığını sürdürmesini sağlamaktır. O yozlaşmaya düşmandır. Bu düşmanlık ise yönetim biçimlerinin kendi devamlılıklarını sağlamaları adına yapılan uygulamalarda kendini göstermektedir. Örneğin bu noktada verilen bazı ağır cezalara "*yararlı şiddet*" diyebilecek bir perspektif ile bakılabileceği anlaşılmaktadır (Youssim, 2012, s.137). Hem yozlaşmayı önleyecek hem de iktidarın muhafazasını sağlayacak yöntemleri bütüncül bir yaklaşımla ele

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

alan Machiavelli, amaç uğruna kullanılacak araçların zararına aldırış etmemektedir.

Kaynakça

Can, Nevzat, *Siyaset Felsefesi Problemleri*, Elis Yayınları, Ankara 2005.

Arslan, Ahmet, *İlkçağ Felsefe Tarihi 2 Sofistlerden Platon'a*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.

Arslan, Ahmet, *İlkçağ Felsefe Tarihi 3 Aristoteles*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

Youssim, Mark, "XVI. Yüzyıl Rus Makyavelisti Ivan Peresvetov'un Eserlerinde Yeni Prense Bir Örnek Olarak II. Mehmet", (Çev.: Durdu Kundakçı, Cansu Muratoğlu), Cemal Bâli Akal (Haz.): *Machiavelli, Makyavelizm ve Modernite*,(131-137) Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2012.

HANNAH ARENDT'İN SİYASET FELSEFESİNİN GÜNCELLİĞİ

İtir GÜNEŞ

Dr. Öğretim Üyesi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Felsefe Bölümü

igunes@protonmail.com

Anahtar Kelimeler: Arendt, Vita activa, Vita contemplativa, Kamusal alan, Özel alan

Bu makale Hannah Arendt'in *The Human Condition* (*İnsanlık Durumu*) adlı eserinin günümüzdeki birtakım toplum ve siyaset sorunlarına getirebileceği farklı bakış açısı ve olası çözümleri tartışmaktadır. Arendt'in yaklaşımı hem Aristoteles, St. Augustinus, Martin Heidegger gibi düşünürlerden etkilenmiş, hem de birçok filozofla eleştirel diyaloga girerek kendine özgü bir teorik duruş ortaya koymuştur. Her ne kadar Arendt'in felsefesi feminist, Marxist, vb. eleştirilere uğrasa da, pek çok güncel felsefi ve toplumsal soruna farklı bir bakış açısı getirmeye meyyaldır. Makalede başlıca şu konular üzerinde durulmaktadır: (1) Arendt'in eylem-iş-emek kavramlarını birbirinden ayırması ve bu ayırım üzerine yapmış olduğu vurgu günümüz tüketim toplumu ve üretim anlayışına ciddi bir eleştiri sunduğu gibi, eylem kavramına da sıra dışı bir tanım getirerek modern insanı adeta varoluşunun anlam ve önceliklerini sorgulamaya teşvik etmektedir. Bu ayırımın günümüzde daha da önem kazandığı gösterilmekle birlikte, Arendt'in kavramlar arasında çizmiş olduğu sınırların keskinliğinin ne gibi felsefi zorluklar yaratabileceği ve bu zorluklara getirilebilecek alternatif çözümler de tartışılacaktır. (2) *İnsanlık Durumu* genel olarak *vita activa*'ya (pratik hayat) yoğunlaşmış olsa da, Arendt'in *vita activa* ile *vita contemplativa* (teorik hayat) ayrımı üzerinde durması, *vita contemplativa*'nın kendine özgü alanına ve önemine de işaret etmektedir. Günümüzde bilim ve felsefenin teknoloji ve ekonomiye ikincil hale geldiği, hatta bunların adeta sultası altına girmiş

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

olduğu düşünülürse, Arendt'in bilim ve felsefeye ait özerk alanı korumaya yönelmesinin önemi daha net anlaşılacaktır. Makale Arendt felsefesinin bu yönünü açıklamaya çalışmaktadır. (3) Arendt'in kamusal ve özel alanlar arasında açık bir ayırım yapması, sosyal medya ve yeni teknolojilerin yaygınlaşmasıyla bir hayli zayıflamış olan özel alanın önemini hatırlatması açısından dikkate değerdir. Özel alanı sosyal ve politik alanlardan farklılaştırması Arendt'i çeşitli eleştirilere maruz bıraksa da, bu ayrımı olumlu alımlama yolları da mevcuttur. Makale bu olası yolları irdelemeye çalışmaktadır.

Makale, Arendt'in Aristoteles ve Heidegger gibi felsefecilerden belli temel kavramları nasıl uyarladığına değinmekle birlikte, Arendt'in felsefesine eleştirel gözle yaklaşarak kritiğe açık yönlerini de tartışmaktadır. Bununla birlikte makalenin başlıca hedefi Arendt felsefesinin güncel bağlamda olumlu alımlanma yollarını serimlemektir. Dolayısıyla makale, Arendt'in günümüz toplumuna ve siyaset teorisine yukarıda belirtilen konular başta olmak üzere genel olarak yapabileceği katkıları açığa çıkarmak amacındadır.

TEORİNİN PRATİKLE İMTİHANI: FRANKFURT OKULU VE ÖĞRENCİ HAREKETİ ÜZERİNE

Muharrem AÇIKGÖZ

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Felsefe Bölümü

muharrema@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Frankfurt Okulu, Eleştirel Teori, Öğrenci Hareketi, Teori, Pratik

Teori ile pratik arasındaki ilişki felsefinin eski ve önemli sorunlarından biridir. Özellikle, felsefenin bir bileşeni olan, pratik felsefe alanlarında, ör. ahlak, politika, *theoria* ile *praxis* ilişkisi dolayısıyla *pratik* hep yeniden kendini felsefenin gündemine sokmuştur.

Hemen her filozof ya da felsefi akım bu ilişkiye ilişkin öyle ya da böyle görüşe sahipken, özellikle Marksist yönelimli yaklaşımlarda teorinin pratik ile olan ilişkisi -ve *vice versa*- daha merkezi bir konuma sahiptir. Bu bağlamda, Marx'ın Feuerbach üzerine tezlerinden on birincisinde dile getirilen, felsefenin dünyayı anlamının ötesinde dönüştürme işlevi, bu merkeziliğe işaret ederken aynı zamanda (sadece Marksistler için değil) felsefenin bir sorunsalını da yeniden formüle etmektedir.

Marksist yaklaşımı kendine çıkış noktası alan Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisi oluşumundan itibaren, özellikle Max Horkheimer'ın 1930'lı yıllardaki programatik yazılarında, teorinin mevcut toplumsal ilişkileri eleştirel bir yaklaşımla ele alırken, teorinin pratik için (Kantçı anlamda) *regülatif* bir işlevi olduğuna vurgu yapılmıştır. Frankfurt Okulu düşünürleri kendi teorilerini uzun süre gelecekteki kuşaklar ya da toplumsal özneler için “şişedeki mektup” olarak görmüşlerdi. 1960'lı yılların ortalarında bu “mektubun/mesajın” alıcılarına, yani Öğrenci Hareketine, ulaştığı söylenildi

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

- hem Eleştirel Teorisyenler hem de Öğrenci Hareketi liderleri tarafından. Bu konu sunumda özel bir yer tutacaktır.

Öğrenci Hareketi 1960'lı yıllarından sonunda özellikle Batı Avrupa ülkeleri ve ABD'de (ama aynı zamanda dünyanın birçok köşesinde) etkili olan toplumsal bir harekettir. Bu hareketin antikapitalist, antiemperyalist, cinsiyetçilik ve ırkçılık karşıtı söylemleri ve pratikleri elli yıl sonrasında bile hâlâ tarihsel-politik önemini korumaktadır. Öğrenci Hareketi birçok teorik yaklaşımı kendi pratiği için çıkış noktası ya da kılavuz olarak almıştır, bunlardan biri de Frankfurt Okulu Eleştirel Teorisidir.

Gelecekteki kuşaklara adreslenen “şışedeki mesaj olarak Eleştirel Teori” ve bu mesajın alıcısı olan Öğrenci Hareketi, teori ile pratik arasındaki ilişkiyi - pratiğin başat olduğu bir tarihsel-politik dönemde- yeniden düşünürlerin ve aktivistlerin gündemine soktu. Batı Almanya'da öğrencilerin kendi hocalarının (Horkheimer, Theodor W. Adorno ve -etkisi Almanya'yla sınırlı kalmayan- Herbert Marcuse'nin) teorilerini kendi politik eylemliliklerine referans olarak almaları, hocalarla öğrencileri teorik bir tartışmada bir araya getirmeye ya da saflaşmaya yöneltmişti. Bu karşılaşmada teori ve pratik sorunsalı çerçevesinde yeni bir durum ortaya çıkıyordu: Her ne kadar genelde hocalar öğrencilerini sınavdan geçirirlerse de, 1960 yılların sonunda öğrenciler ya da Öğrenci Hareketi hocalarını *pratik* bir sınavdan geçiriyorlar gibi görünmekteydi. Bu sınavda hocaların teorileri öğrencilerin pratiklerinin ölçütü olarak alınıyordu - ve burada da asıl farklılıklar ortaya çıkıyordu: Eleştirel Teorisyenlerin teori-pratik ilişkisine dair anlayışları öğrencilerinkiyle bağdaşmıyor hatta çatışıyordu. Öyle ki Adorno şu ifadeleri kullanmak zorunda kalıyordu: “Düşünce için bir kuramsal model önerdim. Öğrencilerin bunu molotof kokteylleriyle gerçekleştirmek isteyeceklerini nerden bilebilirdim?” Öte yandan öğrenciler de, Adorno'nun ders yapmasını engellerken, “Kurum olarak Adorno ölmüştür” başlıklı bir bildiri dağıtıyorlardı.

Öğrenci Hareketi ve Frankfurt Okulu düşünürleri arasında teori ve pratiğe ilişkin yaklaşımlardaki farklılıklar, muhakkak ki son alıntılarının çok daha ötesinde ve çeşitli boyutlara sahiptir. Sunum düşünürlerin kendi içlerindeki

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

farklılıklar ve öğrencilerle o dönemde teorik tartışmalar bağlamında, iki tarafın politik ve teorik yaklaşımlarına kapsamlı bir bakışı hedefliyor.

REFORM, DEVRİM, ANARŞİ: EPİSTEMOLOJİNİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ

Ömer Faik ANLI

Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

omeranli@yahoo.com

Anahtar Kelimeler: Epistemoloji, Açık Toplum, Epistemolojik Anarşizm, Popper, Feyerabend

Bilgi kuramı çalışmalarıyla sosyal bilimler, sosyal bilimler ve genel olarak bilim kavrayışıyla da ideolojiler belirgin temas noktalarına sahiptir. Bu temas noktalarının teknoloji odaklı olmadığını belirtmek önem taşımaktadır. Öyle ki ifade edilen bilim kavrayışıyla ideolojiler arasındaki temas noktaları teknoloji dolayımı değildir. Bilimsel düşünme biçimi, bilim etkinliği, bunların ürünü olan bilimsel bilginin çoğu kez doğrudan ve kısmen dolayımı olarak toplumsal örgütlenme biçimleri üretme olasılığının çözümlenmesi bilgi kuramının sınırları ile kesişmektedir. Buna karşın, kurucu mekanizması bilgi kuramı olan modern sosyal bilimlerin hem konusu hem de etki alanı doğrudan toplum ve toplumsal örgütlenme biçim(ler)idir. Bu da kesişen sınırları bir hayli iç içe geçiren bir boyuttur. Bilgi kuramı çalışmaları tarihinde pozitivism (ve neo-pozitivism) karşıt-tezler üretme konumunu paylaşan Karl Popper ve Paul Feyerabend'in çalışmaları da bu temas noktaları üzerinden farklı açılımlara sahiptir. Popper'in bilgi kuramına ilişkin tezlerine bağlı olarak geliştirdiği, 'bilim felsefesinin içine ek izi bırakmayacak gibi örülmüş' olan 'açık toplum'una karşı, Feyerabend de geliştirdiği bilgi kuramı üzerinden açığa çıkardığı bilim tarihi okumasına dayanarak bir 'özgür toplum' projeksiyonunda bulunmaktadır. Her ikisinin de örtüştüğü nokta, toplum görüşlerinin liberalizm içerisine tekabül etmesidir. Bunun yanı sıra her iki düşünür de siyasete ve toplumsal örgütlenme biçimine ilişkin tezleriyle bilgi kuramsal tezleri arasında

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

doğrudan bir bağ kurmaktadırlar. Bu bağlamda farklı bir terminoloji ile ifade edildiğinde, sanki “Popper’ın ‘epistemolojik Troçkiciliği’ ile Feyerabend’in epistemolojik anarşizmi arasında fazla bir fark yoktur”. Oysa daha derin bir çözümleme temelde bilimsel akıl yürütme biçimine dayanan ‘Açık Toplum’ ile dinden olduğu kadar bilimden de özgürleşmiş ‘Özgür Toplum’ arasındaki farkları ve bu farklılaşmanın nedenleriyle birlikte olası politik sonuçlarını gösterecektir. Özellikle Popper’ın Marksizmi ‘kapalı toplum’ ve ‘totaliterlik’ kaynağı olarak görmesi bilgi kuramsal temelli bir politik mücadelenin fitilini ateşlemektedir. Bir serzeniş olarak önce politika demeden önce, bilgi problemi üzerine düşünmek ve üç kavramı bu temelde tartışmaya açmak esas önceliktir: Reform, Devrim, Anarşi. Bu çalışma, bu çözümlemenin ana hatlarıyla ortaya koyulabilmesini ve liberalizm içerisine düşen ve bilgi kuramsal temeller olarak işlev gören “epistemolojik Troçkicilik” ve “epistemolojik anarşizm” tanımlamalarının geçerliliğini üçlü kavramsallaştırma ile tartışmayı amaçlamaktadır.

HANNAH ARENDT'İN TOTALİTERYAN SİSTEM TEORİSİNİ FRANZ KAFKA'NIN "CEZA SÖMÜRGESİ"NDEN OKUMAK

Tuğba YAZICI

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

tugba.yazici@atauni.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Totalitarizm, Sistem, Görev Adamı, Kafkaesk Metaforlar, Arendt

Birinci Dünya Savaşı zamanlarında Franz Kafka tarafından yazılmış olan *Ceza Sömürgesi* isimli öykü, diğer çalışmalarında olduğu gibi Kafkaesk bir tarzda kurgulanmış; modern dünyayı, bürokrasiyi, kurumları, sistemi, otoriteleri, yargıyı ve modern bireyi sorgulayan, eleştiren kısa bir öyküdür. Bu öykü, tesadüfi olmayan birçok metaforik unsuru içinde barındırması bakımından aynı zamanda bir düşünceyi de temsil etmektedir. Arendt'e göre Kafka, tarihsel olayları metaforik olarak yoğun bir anlatı şeklinde bizlere sunmaktadır. Bu anlamda bir yazar olmaktan ziyade o bir teorisyendir. Arendt'in Amerika'da kaldığı dönemde Kafka'nın eserlerinin çevrilmesine ve yayınlanmasına katkıda bulunduğu bilinmekte olup, ondan düşünsel anlamda etkilendiği de çok açıktır. Arendt'in *Totalitarizmin Kaynakları*'na yönelik düşüncelerinde Kafka'nın modern dünyaya yönelik kurgularını veya tespitlerini görmek mümkündür. Bunlardan birisi de bu çalışmada ele alınıp irdelenen, *Ceza Sömürgesi* isimli öyküsüdür. Arendt'in totaliteryan modern dünyaya ilişkin tespitlerinin her birine Kafka'nın bu öyküsünde rastlamak mümkündür. Modern dönemin totaliter sistemlerindeki yabancılışmayı, değersizlik ve anlamsızlık duygusunu, katı bürokrasiyi ve hiyerarşiyi, sorgusuz sualsiz verilen emirleri yerine getiren görev adamlarını ve itaat eden bireyleri eleştirel olarak kurgulayan Kafka ile bunları teorik bir zeminde temellendiren Arendt'in düşünceleri üzerinden yaptığımız bu

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

okuma, bugün de giderek derinleşmekte olan bu problemlerin izlerini sürmeyi amaçlamaktadır. Her ne kadar Kafka genel olarak eserlerinde karamsar bakış açısıyla, modern dünyanın bu katı bürokrasisi ve hiyerarşisi karşısında çaresiz bir birey portresi çizse de buna karşın Arendt biraz daha ümitli görünmektedir. Arendt, düşüncelerinde özellikle insanlık durumunun gidişatı değiştirebilecek ve yeni insiyatifler alabilecek niteliğe sahip olduğu gerçeğinin altını çizmekte ve insanların mutlak tahakküm altında olduğu zamanlarda dahil çaresiz varlıklar olmadığını savunmaktadır. Böylelikle bu çalışma, aynı zamanda günümüzde çok daha derinlemesine deneyimlenmekte olan söz konusu bu problemlere ilişkin tek tek bireyler olarak nasıl bir tavır takınmamız gerektiğini tartışmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda Arendt'in totalitarizmin doğasına yönelik düşünce zincirleri üzerinden Kafka'nın *Ceza Kolonisi* isimli öyküsünü çözümlediğimizde, çalışma bizlere, insanın yine insana karşı acımasız bir ceza sömürgesi haline geldiği totaliter bir dünyada eleştirel düşünmenin ve Arendt'in deyimiyle insani çoğulluğu temsil edebilecek tarzda bir bakış açısının ne denli hayati bir öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır

“SAHİHLİĞİN TİRANLIĞI”: ŞEFFAFLIK TOPLUMLARINDA SİYASETİN HALİ

Doğancan ÖZSEL

Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü

dogancan_ozsel@yahoo.com

Anahtar Kelimeler: Popülizm, Siyasallık, Sahihlik, Şeffaflık Toplumu

Popülizmin 21. yüzyılda bir siyaset dili olarak yükselişi, siyaset felsefesinin de en güncel konularından birisi olmayı sürdürüyor. 1980’lerde solu içerisine düştüğü krizden çıkartmak için popülist söylemlerden yararlanılabileceğini önerenler, Laclau ve Mouffe gibi solda yer alan siyaset felsefecileri idi. Popülist söylemin elitler ile halk arasında kurduğu hasımlıkta, siyasetin antagonistik doğasına dair bir şeyler olduğu fikrinden hareket etmişler ve post-demokrasiye doğru evrilen Batı siyasal sistemlerini yeniden siyasallaştırmanın yolunu solun popülistleşmesinde, farklı çıkarları eşdeğerlikler zinciri içerisinde bir araya getirmesinde görmüşlerdi.

Ne var ki özellikle son dönemde popülist hareketlerin yaygınlaşması ile birlikte, popülizmin siyasallık ile ilişkisi yeniden değerlendirilmeye başlandı. Bu yeniden değerlendirmelerde sıklıkla öne çıkan iki unsurdan ilki, popülizmin siyasal katılımı arttırmaktan çok onu sınırlayan veya ortadan kaldıran bir siyasal tarz veya “zayıf ideoloji” olduğu fikri. Popülist söylemin siyasallık-karşıtı olduğu fikrini destekleyen en önemli boyutlarından bir tanesi olarak da popülist politikanın sahilik (authenticity) vurgusunun ve rasyonalite düzleminde gerçekleşecek müzakere ihtimalini/arzusunu tümüyle bir kenara atarak, siyaseti kişisel ve ulusal özlerin en doğrudan ve dolayimsız ifadelerle dışavurumuna indirgeme çabasının altı çiziliyor. Bu sahilik, siyasal aktörleri herhangi bir norm veya etik kod yerine yalnızca kendi öz-imgelerine uygun biçimde hareket etmeye çağırırken, her türlü

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

“politik doğruculuk” kaygısını ve siyasal karar alma süreçlerindeki itidali de yapmacık ve gereksiz olarak niteliyor. Türkiye’de siyasetçilerin sıklıkla kullandıkları “samimiyet” kelimesi bu sahilik aşkının da bir yansıması aslında. Bunun yanı sıra aynı sahilik vurgusunu kamusal mekan düzenlemelerinden eğitim müfredatlarına dair taleplere ve uygulanan kültür politikalarına kadar çok farklı alanlarda takip etmek mümkün.

Popülizme dair son dönemdeki çalışmaların dikkat çektiği ikinci ilginç olan unsur olan “popülizmin talep boyutu” yani popülizmin siyasetçilerden talep ediliyor oluşu da bu noktada anlamlıdır. Zira popülizmin seçmenlerce arzu edilir oluşu, aslında sahilik vurgusunun ve samimiyet fikrinin, küreselleşme, dijitalleşme ve prekaryalaşma süreçleri ile birlikte kendimizi içerisinde bulduğumuz “şeffaflık çağının” kimi nitelikleri ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Ben de çalışmamda, sahilik fikrinin modern siyasal düşünce içerisindeki yerini Burke ve Rousseau’nun çalışmalarına atıfla hatırlattıktan sonra, güncel popülist siyaset ile bu fikir arasındaki ilişkiyi söylemsel alandan, mekânsal yansımalarından ve politika tercihlerinden örneklerle ortaya koyacağım. Ardından, yükselen popülizme “sahihliğin tiranlığı” adını veren Catherine Fieschi’nin fikirlerini ana referans noktası olarak popülizm ile sahilik arasındaki ilişkinin bugün siyaset felsefecilerince kuramsal bakımdan nasıl kurulduğunu açıklayacağım. Son olarak, yükselen sahilik kaygıları ile 21. yüzyılın toplumsal koşulları arasındaki ilişkiyi Bauman ve Byung-Chul Han’a atıfla kavramayı önerdikten sonra, sahilik ile siyasallık düşüncesi arasındaki ilişkinin niteliğine dair bir tartışma yaparak, popülizm ile siyasallık arasındaki ilişkinin son dönemde yaşadığımız deneyimlerden sonra, siyaset bilimcilerin topladıkları ampirik veriler ışığında siyaset felsefesinde de yeniden değerlendirilmesi gerektiği ileri süreceğim.

İDEOLOJİ VE ÖZNEELLİK

Ali KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi

alikaya1@istanbul.edu.tr

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, Öznellik, Özdeşim, Fantazi, Gösteren

İdeoloji teorileri tartışmalarında en ihmal edilen temaların başında ideoloji-öznellik ilişkisi gelir. İdeolojilerce öznelerin nasıl kavrandığı, öznelerin nasıl kurulduğu ile ilgili yeterli bir açıklamanın ortaya konmadığı görülmektedir. Yaygın yaklaşımlardan biri ideolojinin geçici olduğu, ideolojilerin yanlış bilinç yarattığı (Marx) ya da rasyonel bir müzakereye engelleyen bir parazit/gürültü (Habermas) olduğu, dolayısıyla ideolojilerden uzaklaşıldığında gerçekliğin dolaylı ve tam olarak anlaşılabiliridir. Başka bir yaklaşım ideolojilerin endoktrin edilebilir olduğunu iddia eden bilişsel yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre ideolojik doktrin yoluyla istenilen etki ve algı özneler üzerinde gerçekleşebilir. Her iki yaklaşım da ideolojiler kalıcılığı, dayanıklılığı üzerinde durmaz. Gerçekliği “dolaysız” ve “rasyonel, doğru” kavramının mümkün olduğu, dolayısıyla ideolojik düşünme ve davranmanın geçici olduğu üzerine bir anlaşma vardır.

Bu sunumda ideoloji-öznellik ilişkisinin yeniden düşünülmesi noktasında bir tartışma yapılacaktır. Ana argüman, *ideolojinin özneyi kavradığı/özneye yapıştığıdır*. Bu kavrayışın etkin bir kavrayış olduğu ve öznenin ideolojik formlarla özdeşiminin “kendiliğinden” mekanizmalarının var olduğudur. Bu mekanizmaları göstermek için ideolojinin formel/kavramsal bir mantığının oluşturulması gerektiği önerilmektedir. İdeolojik özdeşimi açıklamak için sembolik özdeşim (Laclau) ve fantazmatik özdeşim (Zizek) kavramları ele alınacaktır. Bu iki özdeşim kavramsallaştırmasının, ideoloji-öznellik ilişkisini yorumlamak açısından önemli açılımlar getirdiği iddia edilecektir. Bu

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

yaklaşım çerçevesinde ideoloji, toplumsal ilişkilerin ve kimliklerin olumsuzluğunun ve eklemelenmelere açıklığının reddi olarak tanımlanmaktadır. İdeolojik olan öznelere yapışır, benlikte ve toplumsal ilişkilerde bir bütünlük ve tamlık etkisi yaratır. Bu bütünlüğü yaratmada gösterenlerin ve fantazilerin önemli bir etkisi olduğu iddia edilecektir.

İdeolojik olan olumsuzluğu inkar ederken başvurduğu mekanizmalardan biri kimliğin radikal açıklığını reddetmesi ve kimliği bir ideolojik söylemde sabitlemeye çalışmasıdır. Bu sabitleme bir öteki yaratarak gerçekleşir; kimliğinin tamamlanmamışlığını ötekinin varlığına/"tehdidine" (burada ideolojiye yapışmış öznenin gizli varsayımı şudur: "öteki olmasa kendimi gerçekleştireceğim, tam bir kimliğe kavuşacağım") atfederek, kimliğin radikal tamamlanmamışlığının görünür hale gelebileceği anı sürekli erteler.

İdeolojik olanın anlamlandırma düzeyinde yüce gösterenler yoluyla bütünlük yarattığı gibi ayrıca öznel düzeyde kimliğin tamamlanmışlığına dair bir keyif yaratır. Dolayısıyla ideolojik olan sadece simgesel/dil düzleminde anlaşılabilir. Lacan ideolojiyi salt simgesel düzeyde anlar, dolayısıyla öznenin ideolojik olan ile özdeşimini açıklayabilecek önemli bir boyutu, duygulanım boyutunu ihmal eder. Bu bağlamda, Zizek'in ideolojik söyleme öznelerin bağlılıklarını açıklamada önerdiği keyif mantığı önem arz etmektedir.

LEO STRAUSS'UN SİYASET FELSEFESİNDE PLATON'UN DEVLET FELSEFESİNİN ETKİSİ

Ülker ÖKTEM

Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Felsefe Bölümü

ulkeroktem3@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Siyaset Felsefesi, Platon, Devlet, Yasalar, Strauss.

Çağdaş Alman Yahudi filozofu Leo Strauss, çağımızın önde gelen hem siyaset felsefecisi, hem de siyaset felsefesi tarihçisidir. Onun incelemeleri, İlkçağ Yunan klasik düşünürlerinden Ksenophanes'in, Platon'un ve Aristoteles'in felsefelerini kapsadığı gibi, Ortaçağ Yahudi ve İslam filozoflarından Maimonides'in ve Farabi'nin, Modern Çağ filozoflarından Hobbes'un, Spinoza'nın, Locke'un, Rousseau'nun ve Nietzsche'nin de felsefelerini kapsamaktadır. Biz de, bu nedenle, burada, onun, özellikle Platon'un siyasi görüşlerinden nasıl etkilendiğini göstermeye çalışacağız.

Bilindiği üzere, Sokrates, gerçeğe ilişkin doğru bilgiyi, şeylerin doğasının doğru bilgisini ve doğası gereği en iyi olan siyasal düzenin doğru bilgisini araştıran ilk filozoftur. Dolayısıyla, siyaset felsefesinin kurucusudur. Siyaset felsefesini Sokrates'ten sonra, onun öğrencileri olan Platon ve Aristoteles geliştirmiştir. Daha sonra gelenler, Ortaçağ Yahudi, Hristiyan ve İslam siyaset felsefecileri, hep onların izinden yürümüşler; Platon ve Aristoteles'in siyaset felsefelerini benimsemişlerdir.

Platon, *Devlet*'de devletin kurulması olanaklı en iyi yönetim biçimini değil, daha çok siyasal şeylerin doğasını- kent devletinin doğasını- ortaya koyar. O, bu eserde, insanın en yüksek gereksinimini karşılayabilmesi için, kentin nasıl bir niteliğe sahip olması gerektiğini açıkça belirtir. Bize, bu niteliğe sahip olacak biçimde kurulmuş bir kentin bulunamayacağını göstererek, hem kentin temel sınırlarını, doğasını, hem de her türlü siyasal eylemin asıl

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

niteliğini yani doğasını anlatır. Mutluluğa, ki bu siyasal yaşamın son hedefidir, siyasetle uğraşarak ulaşılamayacağını, ancak doğru düşünmeye, felsefeye adanmış bir hayatla ulaşılabileceğini gösterir. *Yasalar'* da ise, kurulabilir en iyi siyasal düzenin, insanın doğasıyla uyuşabilecek en iyi kent düzeninin ne olduğunu sorar.

Strauss'a göre, klasik siyaset felsefesi, insanın nasıl yaşaması gerektiği düşüncesinden, yani erdemli yaşamın nasıl olması gerektiği fikrinden hareket eder. Dolayısıyla, gerçekleştirilmesi hiç de olası görünmeyen en iyi yönetim biçimini betimleme yolunda bir ütopyaya varır. Oysa, Machiavelli ve diğer çağdaş düşünürler, en iyi yönetim biçimini, insanların gerçekte nasıl yaşadıklarına ve bütün toplumların gerçekte izledikleri amaçlara bakarak tanımladıkları için, iyi toplumsal düzenin gerçekleştirilmesini, toplumsal yöneliş standartlarını düşünerek güvence altına almayı umarlar. Onlara göre, en iyi yönetim biçimi, Platon ve Aristoteles'in kabul ettiği gibi, Aristokrasi değildir. Burada esas olan, yöneticilerin erdeminden çok, kurumların işleyişidir.

Strauss, çağdaş siyaset felsefesinin temel ilkelerini kabul etmez. Çünkü o, bu felsefenin başlangıcından beri içinde bulunan ve sonunda onun yadsınmasına yol açacak eğilimler olduğu görüşündedir. Strauss, klasik Yunan felsefesine özgü ilkeleri benimser. Onun siyaset felsefesinin doğası, kendi adına ileri sürdüğü düşünceler, klasiklerde, yani Platon ve Aristoteles'in felsefelerinde bulunduğunu söylediği görüşlerle uyuşmaktadır. O, çağdaş bakış açılarına karşı genellikle eleştirel bir tutum takınırken, klasik siyaset felsefesinin içinde taşıdığı kusurlar hakkında pek fazla konuşmaz. Ona göre, klasik düşünürler, insanın doğasının karanlık yüzü kadar, aydınlık yüzünün yüceliğinin de bilincindeyken çağdaş düşünürler genellikle insanın doğasının karanlık yüzünü vurgulamak isterken, aydınlık yüzünü büsbütün bir kenara atmışlar; unutmuşlardır. Bu nedenle, Strauss, klasik düşünürlerin insanı ve siyaseti daha kapsamlı bir biçimde kavrayış yeteneğine sahip olduklarını ileri sürer. Ona göre, çağdaş siyaset felsefesinin apaçık çöktüğünün görülmesi, klasik siyaset felsefesine dönüş zorunluluğunu doğurmaktadır.

LİBERALİZMİN MUTAT ÜTOPYA ALERJİSİNE KARŞI BLOCHÇU BİR ELEŞTİREL ŞERH DENEMESİ

Barış AYDIN

Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi Bölümü

barisaydin@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Liberalizm, Ütopya, Umut İlkesi, Tarihin Sonu, Antikomünizm.

Günümüz siyasal arenasında bilhassa Soğuk Savaş sonrasında Batılı liberal değer ve yaklaşım biçimlerinin düşünmenin asli formunu teşkil ettiği iddiası, bir iddia olmanın ötesinde adeta doğa bilimsel bir yasa hüviyetine bürünmüştür. Bu artık yerleşik hale gelmiş yaklaşım biçiminin sonucunda, devrim gibi *radikal* addedilen siyasal değişim taleplerine bile varamadan, tedricen de olsa teşekküllü bir siyasal toplumsal dönüşüm hedefindeki birçok girişim dahi, *müesses özgür dünyanın* hilafına hizmet eden, en iyi ihtimalle naif en kötü durumda da tehlikeli sıfatlarıyla nitelendirilir olmuştur. Böylelikle ütopya ve ütopyacılık hem sağ hem de sol siyasal düşüncesinin nezdinde kıymet-i harbiyesi olmayan bir tür *çocukluk hastalığı* biçiminde değerlendirilmiş ve modası geçmiş, tedavülden kalkmış bir düşünme sahası olarak bir nevi *boş gösteren* gibi telakki edilir hale gelmiştir.

Siyasal düşüncenin her iki cenahı açısından da siyasal teorik-pratik faaliyet, artık, uzak erimli kimi radikal hedeflerden ziyade yakın hedefli, neredeyse bugünden yarına tatbik edilecek pragmatist nitelikli küçük ölçekli değişim taleplerinden müteşekkil, gündelik yaşamın sevk ve idare tekniklerinden ibaret olarak düşünölmektedir. Bu çalışma da ilkin, ütopyacı düşünceye karşı istikrarlı bir muhalefet yürüten liberal düşüncenin sağ kanadında konumlanan Karl Popper ve Francis Fukuyama gibi *kanonik* isimlerin yaklaşımlarının, zamanın sosyo-ekonomik gelişmelerinin de katkısıyla genel

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

siyaset düşüncesinin ana akımına bürünmesi sürecini ve ütopyaya ilişkin fikirlerini değerlendirecektir. Yine aynı minvalde bu kez liberal düşüncenin sol cenahında iş gören, esasen ellilerden yetmişlerin sonuna kadar süren sol-sosyalist fikri inkişaf döneminin ürünü çaplı toplumsal değişim taleplerini - özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde- radikal diye tabir ederek neredeyse affedilmez birer kusur gibi kabul eden kimi sol liberal feminist yaklaşımlar ile *yenilginin* sözde faturasını bu radikalizme keserek siyasal faaliyetini *melankolik bir yazıklanmanın* ötesine geçiremeyen birtakım liberal sol tavırların bu süreçteki rolü tartışılacaktır. Sonuç olarak ütopya düşüncesinin menfi bir kullanımın nesnesi olmaktan kurtarılması bakımından itham biçiminde zikredilen ütopyacılık tabiri, alternatif ve daha iyi bir yaşama dair yolların çeşitlenmesinin önemli bir başlangıç noktası olarak bir paye gibi kabullenilerek onun bir tür iade-i itibarı hedeflenecektir. Bu itibar ihyası için de Ernst Bloch'un *umut* mefhumu üzerinden ütopyacı tasavvurun yepyeni bir ontolojik ve epistemolojik inşasından istifade edilmeye çalışılacaktır.

AYDINLANMA ÖNCESİ VE SONRASI TOPLUM BİLİMLERİ VE SİYASET

Esad ÇETİN

Lisans Öğrencisi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi. Felsefe Bölümü

esat.cetn@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, akıl, Kant, Strauss, toplum

Siyaset felsefecisi Leo Strauss, yazmış olduğu modernitenin 3 dalgası isimli makalede modernitenin esas itibariyle toplumsal bir olgu değil politik felsefenin ilgi alanına dair bir fenomen olduğundan bahseder. Dolayısıyla da “modernitenin krizi aslında modern politik felsefenin krizidir” der (Strauss, s. 82). Strauss’un “kriz” olarak bahsettiği enstrümanlar ile Alman filozof Immanuel Kant’ın “Aydınlanma nedir?” metninde bahsetmiş olduğu “kriz” enstrümanları arasında ilginç bir paralellik bulunmaktadır: Kant’ın makaleye başlarken eskilerin bilinmeyen doğa-üstü güçler sebebiyle insanların üzerine felaketler gelmesi gibi inançlarının Aydınlanma öncesi davranışlardan olduğunu söyleyip, sözkonusu davranışları bir “kriz” olarak ilan etmesi ile Leo Strauss’un ilgili makalesinde yakın bir zamana kadar bilinebileceği düşünülen şeylerin artık “bilinemez” oluşunun asıl sebebinin, insan özgüveninin kırılışı olduğunu ve bunu bir “kriz” olarak ilan etmesi ortak belli başlı sebeplere dayanmaktadır. Öncelikle bu krizler her iki felsefeci tarafından alt edilmeye çalışılır: Kant, metnine “*Sapere aude*(bilmeye cesaret et)” diyerek başlar. Devamında bu sayılan olguların birer “kriz” olduğunu temellendirmesi ile devam eder. Çünkü bilinmeyen güçlere inanmak hareketinin yanında o bilinmeyen güçleri bilmeye uğraşmak Kant’ın tabiriyle *immaturity*(diğer bir çeviride *nonage*) yani henüz yetişmemişlik göstergesidir (Kant, s. 54). Kant’ın tabi ki buradaki tabiri, kendi görüşlerini yansıtmak için değil Aydınlanma çağı öncesi toplumun bu ikilemi nasıl gözlemlediği ile

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

alakalı olarak yaptığı tespit sonucunda kullandığı bir tabirdir. Bu temellendirmelerden sonra Kant, “*public and private reason*(kamusal ve özel akıl)” kavramsallaştırmasını yapar. Bu ise temelde toplum/akıl ilişkisini göstermektedir. Diğer bir deyişle toplum metafiziğini öngörerek doğa kurallarını keşfetmeye uğraşan aklın, aynı kurallar bütünü kullanarak, toplumun kurallarını çözmekte yetersiz kalacağı ve dolayısıyla toplum olmanın kendine has bir kurallar bütünü olduğunu savunmaktadır. Bu kurallar bütünü ise aklın yasaları olarak bilinen mantık yasalarından farklı olarak bir kurallar bütününe tabi olduğunu ise Leo Strauss, ilgili makalesinde şu sözlerle söylemektedir: “bilimsel bilgi olarak anılmayı hakeden hiçbir bilgi, değer-yargılarını doğrulama veya yanlışlama hakkına sahip değildir. Bilimsel olan ancak olgusal yargılarla kısıtlıdır. Bu ise ancak, değer-yargılarını rasyonel olarak geçerli kılmaya uğraşan politik felsefenin görevidir... Dolayısıyla değer-yargısı olarak doğru veya yanlış cevaplanması, bilimsel akıl tarafından imkansızdır. Çünkü bunlar tarihsel olarak değişime tabidir.” (Strauss, s. 82)

Strauss’un, modernite ile ilgili yazılarında bile toplum üzerine konuşurken temellendirmede kullandığı kavramlar (understanding, reason vb) Kant’ın *Saf Aklın Eleştirisi* isimli ve temelde aklın yasalarını sorgulamaya tabi tuttuğu eserinde kullandığı kavramlardır. Bu ise toplum/akıl ilişkisinin niteliğinin *dikotomik* değil *diyalektik* olduğunu söylemektedir. Sözelimi akıl ve toplum birbirinden tamamen bağımsız değildir, anlamlandırılmak için ikisi de birbirine muhtaçtır.

Bu bildiri, bu ilişkinin niteliğinin ne yönlerden dikotomik ne yönlerden diyalektik olduğunun araştırmasına girecek ve bunu yaparken de Modern Siyaset’in başlatıcısı olarak bilinen İtalyan Filozof Machiavelli’ye çokça atıfta bulunulacaktır.

Kaynakça

Kant, I. (1989). An answer to the question: What is enlightenment? In I. Kant, *Kant: Political Writings* (edited by H. S. Reiss) (pp. 54-61). Bristol and Heidelberg: Cambridge University Press.

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU
5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

Strauss, L. (1989). Three Waves of Modernity. In H. Gilden, *An Introduction to Political Philosophy: Ten Essays by Leo Strauss* (pp. 81-98). Detroit: Wayne State University Press.

HER YER GÖZETİM MAHALLÎ: PANOPTİK TOPLUMUN ELEŞTİRİSİ

Emine CENGİZ

Arş.Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Felsefe Bölümü,
emine.cengiz@cbu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Panopticon, Gözetim Toplumu, İktidar, Sosyal Medya

Jeremy Bentham, mümkün olduğunca çok insan için mümkün olduğunca çok mutluluk sağlama görüşünü ifade eden fayda ilkesinin somut bir örneği olarak görülebilecek Panopticon tasarımını geliştirmiş ve bu tasarım belki de onun daha çok tanınmasını sağlamıştır. Kelime anlamı bütünü gözlemek olan Panopticon, esas hedefi mahkumların iktidarın hegemonyasının ve gözetim amacının taşıyıcısı oldukları bir iktidar durumunu sağlamak olan; ortasında gözetleme locasının, çeperlerinde ise mahkumların hücrelerinin olduğu daire şeklinde bir yapıdır. Bu tasarımla gözetim asimetrisine dayanarak mahkumların her an gözetlendiklerinin empoze edilmesiyle oto kontrol sahibi olmaları istenmektedir. Yani toplam mutluluğu azamileştirme yolunda yaratılan gözetlenme kuşkusu sayesinde bireylerde arzulan eylem şekillerini yaratmak dolayısıyla düzensizlik yaratabilecek davranışları engellemek hedeflenmektedir. Panopticon tasarımından etkilenen Foucault da Panopticon'u bir metafor olarak kullanarak iktidarın görünmezliği anlayışını temellendirir. Bentham'ın hücre ilkesini değiştirdiğini savunarak iktidarın değişen biçimini ifade etmeye çalışmıştır. Ona göre Panopticon daha önce karanlığa hapsolan mahkumları şimdi aydınlığın esiri yapmakta ve onları görünür kılmaktadır. İktidar ise burada her yerde bulunan ancak görünmeyen fakat gören olarak karşımıza çıkmaktadır. Foucault için görünmez olan iktidarın Panopticon ilkesinden hareketle geliştirmiş olduğu teknikler, bireylerin kontrol altında tutulmalarını ve itaat etmelerini sağlar. "Göz ve görme" artık itaatın oluşmasının baş aracıdır. Görünürlük, iktidarın

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

kontrol amacının bir kurnazlığı haline gelmiştir. Günümüzde de güvenlik gibi nedenler öne sürülerek gözetim teknolojileriyle disiplin ve kontrol sağlanmaya çalışılmaktadır. Kamusal refah adına böyle tekniklerin gerekli olduğuna ikna edilen bireyler bu duruma rıza gösterip iktidarın denetim gücünü sağlamlaştırmaktadır. Ancak ticari, siyasi ve toplumsal ilişki türleri içinde egemen olanların kullandıkları bu tekniklerle oluşturulan gözetim toplumunda bireylerin hak ve özgürlükleri ihlal edilmektedir. Sadece bireylerin şu anki eylemlerinin gözlenmesi değil aynı zamanda bireylerin yaptıkları tercihler sayesinde sınıflandırılması ve bu çerçevede gelecekteki tercihlerinin yönlendirilmesi söz konusudur. Asıl önemli olan bireylerin bilerek isteyerek birtakım sosyal medya uygulamalarını kullanmasıyla iktidarın kontrol ve disiplin etme amacını yerine getirmeleri ve kendilerine ait mahremiyet alanını ortadan kaldırmalarıdır. Görülmektedir ki gözetim teknikleri panoptik iktidar modeli ile mimari olmaktan çok teknolojik hale getirilmiştir. Özgür bir özne olarak eylediğini düşünen bireyler aslında kendilerini kendi oluşturdukları zincirlere vurmakta ve onların sürekli gözetlendikleri, başkalarının amaçları için araçlar haline geldikleri, iktidarın bilgi nesnelere olarak oluşturdukları bir topluluğu ifade eden panoptik bir dünya ortaya çıkmaktadır. İşte bu çalışmada Bentham'ın Panopticon tasarımından hareketle Foucault'un iktidar ve gözetim ilişkisini nasıl temellendirdiği, gözetim toplumunda hak ve özgürlükler açısından ne gibi ihlallerin olduğu, günümüz teknolojileri ile gözetim arasındaki bağlantının nasıl kurulduğu ara ara güncel örnekler verilerek tartışılacaktır.

ONTOLOJİDEN POLİTİKAYA: OLAY-ÖZNE-HAKİKAT

Gökhan ORHAN

Araştırma Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Felsefe

gokhanorhan@artuklu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Durum, Durumun Muhafazası, Olay, Özne, Hakikat.

Bu bildiride çağdaş Fransız filozof Alain Badiou'nun politika düşüncesi itibariyle olayın ortaya çıkışını ve bununla irtibatlı olarak (politik)özneyi ve (politik)hakikat kategorisini nasıl ele aldığını irdeleyeceğiz. "Matematik Ontolojidir" (Badiou, 2005) önermesini felsefi dizgesinin temeline yerleştiren Badiou için politika, hakikatin ortaya çıktığı prosedürlerden (politika, bilim, aşk, sanat) bir tanesidir. Badiou ontolojisi, politika tasavvurunun anlaşılmasında zorunlu ön-koşuldur. Badiou'da ontoloji küme kuramı üzerinden serimlenmektedir. Varolmak, herhangi bir kümenin elemanları olarak varolmaktır ve bu haliyle de herhangi bir aşkın veya mutlak Bir (*the One*) tasavvuruna dayanmadan Bir-siz çokluk ya da saf çokluk halidir. Saf çoklukların en başta hiçbir belirlenime, işaret edilmeye açık olmayan durumunu Badiou *tutarsız çokluk* olarak adlandırmaktadır. Bu çoklunun küme kuramının muhtelif aksiyomları dolayısıyla belirli bir işlem ile sayılması ki bu *bir-olarak-sayma*'dır, tutarsız çokluyu *tutarlı çokluya* dönüştürür. Tutarlı çokluk olan kümenin elemanları arasındaki bağıntı ait olma/elemanı olma bağıntısıdır ve Badiou buna *sunum* (*presentation*) demektedir. Bu andan itibaren söz konusu tutarlı çokluk artık bir *durum* (*the situation*) olmuştur. Lakin durum, sayılmış/yapılandırılmış haliyle her türlü "tehlike"den arındırılmış değildir. Her duruma eşlik eden ve durumu istikrarsızlaştırma özelliğine sahip olan *boşluk-boş küme aksiyomu*- tehlikesi durum için bir yeniden saymayı, yeniden yapılandırmayı zorunlu kılmaktadır. Bu yeniden saymayı mümkün kılan *durumun muhafazası* (*state of the situation*) ya da diğer adıyla *metayapıdır* ki tarihsel/toplumsal olarak bu,

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

devleti imlemektedir. Metayapının elemanları ile bağıntısı ise içerilme/alt küme bağıntısıdır. Badiou bunu da *temsil(representation)* olarak adlandırmaktadır. *Sunum* ile *temsil* arasında diyalektik ile ortaya çıkan farklı çokluklar normal(hem sunulan hem temsil edilen), fazlalık(sunulmayan ama temsil edilen) ve tekil(sunulan ama temsil edilmeyen) olarak ayrıştırılmaktadır. Bu noktadan sonra Badiou olayın ortaya çıkışını *tekil(singular)* çokluya dayandırmaktadır. Tekillik Badiou için tarihsel olan ile doğal durum arasındaki sınır çizgisini oluşturmaktadır ve olay ancak tarihsel bir sekansta gerçekleşebilir. Olay durumun içerisinde öngörülemeyen, hesap edilemeyen, işaret edilemeyen olarak aniden ortaya çıkar. Olaya yönelik bütün bu olumsuz atıflarla birlikte olayın en belirgin niteliği onun “karar verilemez” oluşudur. Tam bu noktada karar verilemez olaya karar verici özne dahil olur ve bu müdahale ile birlikte özne, hem olayı olay olarak adlandırır/tanır hem de olaya sadakat gösterir. Bu zincirleme ilişki biçimi hakikat prosedürünü ortaya çıkarır. Badiou’nun bu şekilde sunduğu dizgesiyle ilgili olarak bildirimizde tartışmak istediğimiz iki mesele söz konusudur. İlk olarak öznenin olay kategorisiyle kurduğu ilişki, olayın öznenin bir yaratımı olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir zira şayet öznenin karar vermesiyle olaya işaret edebiliyorsak özne-bağımlı bir olay ve akabinde özne-bağımlı bir hakikat süreci ile mi karşı karşıyayız sorusunu gündeme getirmektedir. Böyle bir ihtimal Badiou’nun dile getirdiği hakikatin evrensel oluşu iddiasını baltalar görünmektedir. İkinci olarak, olay kategorisinin durum içerisinde herhangi bir şekilde tespit edilemeyeşi ve adeta hiçbir nedensellik ilişkisiyle izah edilemeyecek şekilde ortaya çıkışı herhangi bir dinin ortaya çıkışı ile paralellik arz ettiğinden dinin kendisinin de politik bir hakikat süreci olup olmayacağını tartışmayı gerektirir. Özellikle son tartışmanın sonucu, Badiou’nun “radikal seküler” dizgesi için mihenk taşı olacaktır.

Kaynakça

Badiou, A. (2005) *Being and Event*, trans. Oliver Feltham, London&New York: Continuum.

İLETİŞİM MUTABAKATI VE HAKİKAT SİYASETİ

Ahmet EKER

Ankara Üniversitesi SBE Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora

ahmet.eeker@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Belirsizlik, İktidar, Söylem

Bu bildiriye temel amacım belirli bir kanaat siyasetinin hakikat siyaseti imkanını silerek toplumsal iletişim alanını rehin aldığı ileri sürmektir. Dolayısıyla günümüz toplumsal iletişim alanını rehin alan işleyişin temel karakteri bir kanaatler siyaseti olduğunu ve yeni bir hakikat siyaseti inşa etmenin toplumsal iletişim tarzını kanılar diktatörlüğünden kurtarabileceğini savunacağım. Bunun izini sürerken Foucault ve Badiou'nun hakikat tanımlarından yararlanacağım. Gelen neo-liberal fırtına tarafından felç edilmiş toplumsal alan ve liderlere sadakatin marka sadakatine dönüştüğü toplumsal deneyim bir iletişim mutabakatı ve kanaat siyaseti tarafından şekillenmektedir. Belirli türden bir kanaat siyasetinin bir dönemin hakikat siyasetini domine ettiği ve henüz başlangıç evresinde olduğumuz bir kopuşa tanık olmaktayız. Kanılar siyaseti bu kopuş zamanlarında ortaya çıkan belirlenimsizlik momentlerinde işlevseldir. Dolayısıyla bir kişinin söyleminin herkesin söylemi haline aldığı bu evre, bir hakikat siyasetinin perdelenerek demokratik siyaset olanağının silindiği belirli bir kanaat siyaseti alanının hükümranlığına işaret eder. Güncel medya aygıtı da bu kanaat siyasetinin temel unsuru olmaktadır. Günümüz iletişim tarzının asli malzemesinin bu kanaat türü olduğunu dolayısıyla Badiou'nun söylediği gibi zerre kadar *hakikat/doğruluk*-hatta yanlışlık *barındırmayan* kanaatleri ilettiğini düşünüyorum. Dolaşıma sokulan bilgi ve enformasyon yığını yerleşik bilginin konforlu alanı içinde yeni olana imkan sunmaz. Tutarsız iletiler evreni olarak bu iletişim rejimi her türlü deneyimi bozmakta ve kopuk bir imaj yığını etrafında şekillenen belirli bir kanaat siyaseti iletişimin otantik

4. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU

5-6 Aralık 2019, Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Farabi Salonu

imkanını da askıya almaktadır. Böylece hakikat siyaseti yerine kanılardan oluşan toplumsal tahakkümün en barbarca biçimi toplumsal, kültürel trend haline gelmektedir. Bunun sonucunda ise imajlara yapışık yaşamak kişilere daha cazip gelmektedir. Belirlenimsizlik anlarında kişisel sorunlarla toplumsal kaygılar arasında ilişkinin farklı bir biçimini kurmak için karşı anlatı ve karşı kamu alanları üretmenin bir yolunu bulmak gereklidir. Bunun içinde yeni bir hakikat siyasetine gereksinim duyulmaktadır. Böylece toplumsal iletişim tarzını belirli türden bir kanılar diktatörlüğünden kurtarabiliriz.

Kaynakça

Appadurai, A. (2017). "Demokrasi Yorgunluğu." çev.: Merisa Şahin içinde *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma*, Der.: Heinrich Geiselberger, İstanbul: Metis Yay.

Badiou, A. (2016). *Etik: Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme* çev.: Tuncay Birkan, Metis yay, İstanbul

Badiou, A. (2012). *Sonsuz Düşünce*. çev. Işık Ergüden ve Tuncay Birkan. Metis Yayınları, İstanbul

Badiou, A. (2011). *Tarihin Uyanışı*, çev. Murat Erşen, Monokl, İstanbul

Castoriadis, C. (2011). *Toplum İmgeleminde Kendini Nasıl Kurar? Toplumsal İmgelem ve Kurum*, 2. Cilt, Çev.: H. Tufan; I. Ergüden İletişim yay., İstanbul

Foucault, M. (2017). *Hermenötiğin Kökeni/Kendilik Hakkında- Dartmouth Konferansları 1980*, çev.: Şule Çiltaş Solmaz, Ayrıntı Yay., İstanbul

Foucault, M. (2000). *Hakikat ve İktidar*. Çev.: O. Akınhay, içinde *Entelektüelin Siyasi işlevi*, çev.: I. Ergüden ve F. Keskin, O. Akınhay Ayrıntı Yayınlar, İstanbul

Foucault, M. (2017). *Doğruyu Söylemek*, çev.: Kerem Eksen, Ayrıntı yay, İstanbul

Foucault, M. (2011). "Hakikat, İktidar ve Kendilik", *Özne ve İktidar*. Çev: Işık Ergüden ve Osman Akınhay. Ayrıntı Yayınları, İstanbul